Кхетамца вIаштIехьдаккха культурашта гIулакх делгеи ялат чуэцалгеи

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТАI

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 48 (2569) | Ера, 15 июнь, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

АРАДУВЛ 1923-ча шера денз

КА БОЛА ЯЛАТ ЧУЭЦА ХА ХЬАЭТТАЙ

Чуйнна ССКП ЦК январски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеш боахк Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама къахьегамхой. Колхозийи совхозийи кхашка, хьайбай фермашка шерра яьржай юрта боахама продукци алсамъяккхара, парте XXII съезда сийленца накъа бахара хетаяь социалистически ях.

Дукхача боахамашкарча хьайбаш леладераша толамца кхоачашду хьайбаш дебаде. Царгара шура, дулх, кхыйола продукташ дукхагIа яха аьнна тIайца социалистически декхараш. Кхашка балхаш дераша ханнахьа а лакхарча агротехнически боараме а дIайийнай еррига бIаьсти юв культураш, хIаьта хIанз сихбенна царна гIулакх деш а боахк.

Уж боккха лоархIам бола балхаш деча хана партийнии советскии организацеша, колхозийи совхозийи кулгалхоша, берригача юрта боахама къахьегамхоша дицдалийта йиш яц ка бола ялат чуэца ха хьатIакхаьча хилар.

Хьу мо латт кхашка кIа, мукх, кхыдола ка бола ялаташ. Дукхача боахамашка цика хьийкъад уж. Из деррига рузкъа хIама ца дойташ ханнахьа чудар, пачча-хьалкхенна дIадала лаьрхIар ханнахьа дIадалар из да тахан республикерча юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка латтача декхарех керттерадар.

Республике шаьрача ядача районашка цхьаццайолча моттигашка ялат кхаьча доалаш латт. Хьокхарг хинна участкаш харжа а хержаш хьакхари ардари къаьста а долаш ялат чуэца болабеннаб Грозненски, Гудермесски, Надтеречни, иштта кхыча районашкара механизатораш. Гудермесски района кхашка бIарчча аренаш хьа а лийща йоахк комбайнаш. Шоаш ялат чуэца болабеннача хьалхарча деношке а хьалха латтарий опытах пайда эца болабелар цу районера механизатораш, шерра дIадоладаьд цар комбайнашкеи жаткашкеи прогрессивни лоархIаш йолча групповой методах болх байталга.

Хьалха латтача районашка болх иштта дика леле а, цхьайолча районашка хIанз а кийчо яьяц ялат чуэцара. Масала, Наьсарен районе июнь бетта 10-ча дийнахьа 18 комбайн яр тоаяь яланза, Сунженски районе—23 яр. Шоай еррига комбайнаш тоаяь яьннаяц Грозненски, Урус-Мартановски, иштта цхьаццайола кхы районаш а.

Ха дика оттар бахьан долаш соахкарчул дикка хьалха кхоачаш латт укх шера ка бола ялаташ. Гаргтарча деношка республика ерригача районашка а боахамашка а дIадолалургда ялат чуэцара балхаш. ХIанз укх сахьате райкомашта, райисполкомашта, совхозий директорашта, колхозий правленешта, юрташкарча партийни организацешта хьалхашка латт декхар да чехкка ялат чуэцара кийчо яри ханнахьа из чуэцари.

Цу хьакъехьа керттерадар укх деношка ерригача ялат чуэцача техникана, грузовой автомашинашта, кхыча транспортни средствашта ремонт яр да. Сихха хьалъяь яха еза боахамашка хьалъе йолаяь складаш, тхов бола токаш, кхыдола ялат дIаоттадара эша гIирсаш; еха складаши кхыйола ялат лоаттаду моттигаши тоае еза. Иштта чехка тоаяь яха еза ялат цIенду машинаш, автомобильни а кхыдола а таразаш.

Ялат чуэцара эшача механизмашта ремонт яр боккха лоархIам болаш гIулакх да. Цхьабакъда техника кийчъярах чакхйоалаш яц ялат чуэцара еш йола кийчо. Керттерадар да хIара боахаме ерригача комбайнашта кхоачамхиллал комбайнераш Iалашбари ялат чуэца доладалалехьа царца семинар а яь царна балха керда методаш, хьалха латтарий опыт, комбайнаш лелаяра правилаш дIайовзийтари. Иштта кийчбе беза кIа хьокхачеи цIендечеи машинашта эша машинисташ а.

Ялат чуэцара балхаш бокъонца вIаштIехьдахара а уж ханнахьа чакхдахара а хIара колхозеи совхозеи боахаме хьалхе а де дезаш дола деррига балхаш чу а лоацаш йола балха план оттае еза. Ялат чуэца маца доладергда, малагIча агрегато, малагIа участок чуэцаргья хьагойташ йола из план ерригача бригадашка а участкашка а йийца а берригача кхашкара балхаш дерашта йовзаш а хила еза.

ТIеххьарча шерашка шерра цаьржад вай республике ялат хьакхари ардари къаьста а долаш чуэцилга. Цхьабакъда цу прогрессивни гIулакха лоархIам лохбу кхаьча ялат хьокхалга а хьекхар оардилга а тIехьатеттаро.

ЧIоагIа бехктокхаме гIулакх да хIанз партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешта тIалаттар. Цар декхар да ялат чуэцача хана колхозникаштеи совхозий болхлоштеи юкъе бу политически болх кхы а тоабари ялат ханнахьа чуэцара а паччахьалкхенга из дохкара план кхоачашъяра а хетаяь социалистически ях царна юкъе шерра йоаржаяри. Кхашкара балхаш даллалца йолча хана токашка, кхашкарча станашка бе беза берригга культурни болх, цига хьокха деза кино, увттаде деза самодеятельноста концерташ, цига е еза агитатораша беседаш а.

Дика къахьийгад вай республикерча колхозникашеи совхозий болхлошеи семилетка кхоалагIча шера ялат хьувкъадара. Шоаш хьакхедаь ялат ханнахьа чуэцар да хIанз царна хьалхашка латта керттера декхар. Шеко яц цар из декхар кхоачашдара шоай берригa низ тIабохийтаргхиларах.

Мукх хьокхаш латт

Мукх чуэца болабеннаб Надтеречни районера механизатораш. Эггара хьалха из болх дIаболабаьб «Надтеречный» совхоза цхьоалагIча отделенерча механизатораша. Мукх хьакха волавеннача хьалхарча дийнахьа лафетни жаткашца нормах 17 гектара тIара хьакха безача 40 гектара тIара хьекхар из тракториста У. Музыкаева машинистаца А. Мудаевца цхьана.

Ала дезаш да говза механизатор Музыкаев Увайс мукх чуэцаш хилар ал совгIа хьажкIаш лелаеш а волга, ше гIулакх деча 140 гектарах хIаране тIара 50 центнер фуалъяьхача хьажкIий яккха лаьрхIад цо укх шера.

Цхьаккха сахьат а ца доадеш махулла сихагIа мукх чуэцара деррига низаш оарцагIадаьхад районерча механизатораша.

Н. ГЛУХОВ.

ССКП XXII съезда сийна

АЗ ЛУРГДОЛА СОВГIАТ

Ер кхоалагIа шу да «Шалинский» совхоза кхоалагIча отделенерча шурий-товарни ферма тIа со доярка лла болх беш йола. Эггара хьалха юе балха енача дийнахь денз балха говзал лакхъе гIерташ, тIайща декхараш кхоачашдеш хьайоатIа со. Укх шера коммунистически къахьегама сий дола цIи еннай сона.

ССКП ЦК январски Пленумо укх шера октябрь бетта ССКП XXII съезд хьаеллара баьча соцамо дог гIоздаьккха хIара беттача Iаттагара 2600 килограмм шура яккха лаьрхIад аз. Из да аз сайгара хьамсарча парте съезда дала лаьрхIа совгIат.

ХIанзале цхьадола толамаш даха вIаштIехьдаьннад са. Хьалхарча пхе бетта хIара Iаттагара 1351 килограмм шура яьккхай аз. Уж толамаш дахара чIоагIа новкъостал даьд сона отделене зоотехника Хамхоев Казбека. Цо сайна луш бола зоотехнически хьехам даиман балха юкъеккхухь аз.

Тхоай зоотехнико яххача тайпара аз доахана гIулакх дар бахьан долаш боккха пайда баьннаб. Цудухьа из пайдане говзал сайцарча дояркашта а Iомаю аз, хIана аьлча аз цхьанне доаха толамаш кIезига да. Нагахьа санна тха фермерча массайолча доярка а толамаш доахаш хуле ала йиш я тха болх цика лел, аьнна.

ДIахо йодача хана сай низ а хьинар а ца кходеш къахьегаргда аз сай дош кхоачашдара.

Х. ИСРАЙЛОВА,
доярка.

Гудермесски района кхашка сихденнад мукх чуэцара балхаш. Укх шера 600 гектара тIара мукх чуэца безаш ба «Дружба» яхача совхоза 2-ча отделенера механизатораш. Эггара хьалха мукх хьакха арабаьлар машинисташ Кахаев Андии Джабраилов Алсолтеи. Хьалхарча дийнахьа 30 гектара тIара мукх хьекхар нов. Кахаева. Дийнахьарча нормала шозза дукхагIа хинна Iац из. Диъ дийнахьа 94 гектара тIара мукх хьекхаб говзача механизатора. Цул дукха тIехьависац машинист Джабраилов а.

Машинисташа хьекха улла мукх хьа а лехьабеш из оард комбайнераша вежараша МасаевгIар, Бухадиева, иштта кхыбараша.

ХIара дийнахьа цаIи ахи норма кхоачашъю 3-ча отделенерча Шоврохонов ХIарона мукх хьокхача.

Лоацчача хана, 8—10 дийнахьа, берригa мукх хьекха а аьрда а баккха лаьрхIад совхоза механизатораша.

СУРТА ТIА: Шоврохонов ХIарон ший агрегатаца мукх хьокхаш воалл.

И. Плиева сурт.

ЕРРИГА ТОРОНАШ ОАРЦАГIЪЯЬХА КЪАХЬЕГАРГДА

Дика хьаллаьцад Москверча карбюраторни завода, «Ударник» яхача кондитерски фабрика, № 4 йолча аьшкабетонни хIамаш еча завода комсомольцаша дIадоладаь гIулакх Грознерча «Красный молот» завода комсомольцаша - производственникаша.

ХIанзале ССКП XXII-ча съезда сийна производственни плани тIайпа социалистически декхараши кхоачашдарал совгIа шоашкара совгIат дала лаьрхIа 150 гаргта заявлени кхаьчай заводской комсомола комитетага, йоах цу комитета секретара нов. М. Торчинова.

Из сийлен совгIат дала лаьрхIад завода № 16 йолча модельни цеха болхлочо Ю. Володина, № 2 йолча механически цеха комсорга С. Гичаева, комсомольцаша С. Цурова, П. Исаева, иштта кхыбараша а. Цар лаьрхIад дукха пайда баргбола цхьаьцца рационализаторски предложени яла, дIахо йодача хана кхетам лакхбара лакхерча вузашка деша, тIехьабусача болхлошта новкъостал де, коммунистически къахьегама ударника цIи яккхара къовсам лоаттабе, иштта кхы а.

Тайп-тайпарча къамех болча къахьегамхоша барти цхьоагIои йолаш къахьегарах вIаштIехьдоал производственни нормаш массайолча хана тIехкхоачашъе.

Дика болх барал совгIа завода комсомольцаша - производственникаша дакъа лоац общественни вахаре а. Иштта, дукха ха йоаццаш завода шефство лелаеча Староюртовски совхозе художественни самодеятельноста коллективо дика концерт оттадаьд. 300 книжка чудола библиотечка еннай шефаша-комсомольцаша.

Совхоза доахан чудоахкача шин помещене подвесной никъ беш латт, иштта кхыйолча моттигашка механизаци е а лаьрхIад.

Цу гIулакхаща хьахьокх ССКП XXII-ча съезда сийна производственни плани тIайпа социалистически декхараши къоачашдарал совгIа шоашкара совгIаташ далара денна дош цар кхоачашдергхилар.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

ЯЛАТ ЧУЭЦА БОЛАБЕННАБ

«Путь к коммунизму» яхача колхоза механизатораш, хьекха Iо а билла, мукх чуэца болабеннаб. Сатоссашехь 40 гектар хулача участка тIара мукх хьакха болабелар 2-ча бригада механизатораш, агрегата хьалхле лелаю колхоза дикагIа волча механизатора Алексей Лукьянович Ладогина. Iодахийта доа ца деш ялат чуэцар, шоай декхар лерхI цар.

Говзача механизатора нийса лелаю агрегат, мукх листеи нийлхеи хиларга хьежжа машин сихеи шортеи а йохийташ.

— Дукха хIама да хIанз тхох, механизаторех, тийша,— йоах Ладогина. — Ялат кIезигагIа мел доаду паччахьалкхен амбараш йизагIа хургья.

Ялат хьакха волавеннача дийнахь ший воIаца Иван Алексеевич Ладогинца цхьана 40 гектар мукх хьекха ваьлар къаьна механизатор, хIама ца эшшаш норма шолха кхоачаш а еш.

Массанахьа кхаьча даларга а ца хьежаш, кхаьч-кхаьчачара ялат чуэца доладаьд колхозо. Хьекха Iодиллача кхоалагIча дийнахь арда доладергда ялат.

Ялат чуэца техника меттел, чуийца даьнна ялат тIа да хьатташ, дIаоттаде моттигаш, эша транспорт кийчъяьй колхозо.

ХIанз ялат чуэцаш 4 агрегат я, хIара денна 150 гектар гаргта ялат чуэц цар.

А. САЛТУНОВ,
колхоза механизатор.

КХЫ А ТОАБЕ ПРОПАГАНДА БОЛХ

Селхан, Грознерча М. Ю. Лермонтова цIерахча театре пропагандистий республикански собрани хилар.

Партийни просвещене система 1960—61 дешара шера итогехи кердача дешара шера пропагандистий декхарехи доклад йир ССКП Нохч-ГIалгIай обкома секретара Б. Г. Габисова.

Докладчико белгалбаьккхар ССКП ЦК «ХIанзарча хьалашка партийни пропаганда декхарий хьакъехьа» баь соцам кхоачашбара Нохч-ГIалгIайчен партийни организацеша баь болх. Къаьстта теркам тIабахийта лелабаьб цар кадрай марксистско-ленински образовани лакхъяра болх. Лакхбеннаб партийни пропаганда идейно-теоретически боарам, тоаденнад цун бувзам вахарца чIоагIбара а партийни дешара а гIулакх.

Промышленни предприятешка, колхозашка, совхозашка, иштта кхыйолча учрежденешка юххьера экономически школаш хьа а йийла дуккха нах юкъеэзаб пропагандистий балха.

Къаьстта теркам тIабахийта лелабаьб пропагандисташа партийни пропагандана вайнаьха кхалнах юкъеозара болх, иштта кхы а.

ДIахо нов. Габисова дийцар дIадахача шера балха юкъе хинна кхоачамбоацараш, хIаьта кердача дешара шера пропагандисташта хьалхашка латта декхараш белгал а даьхар.

Т. КЕРИМОВА.

СССР-а Министрий Совете

ЮКЪЕРЧА ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНИ ШКОЛАЙ ДЕШАРХОШТА ПРОИЗВОДСТВЕННИ ДЕШАР ДИКАГIА ХЬЕХАРАХ

СССР-а Министрий Совето соцам баьб юкъерча юкъарча дешара школашка дешабагIараштa производственни дешар дикагIа хьехарах. Цу тIа белгалдаьккхад, школа вахарцара бувзам чIоагIбарахи дIахо йодача хана СССР-е халкъа дешара система дегIайоалаярахи дола закон кхоачашдеш, моттигерча советски органаша, совнархозаша, халкъа дешара органаша производственни дешар а хьехаргдолаш йола юкъерча юкъарча дешара къахьегама политехнически школаш вIаштIехьйоахаш лоархIам болаш болх баъ хилар; дешархошта профессиональни говзал Iомаеш цхьайола опыт Iоаяь хилар. ХIанз укх сахьата мехка чухь болх беш я производственни дешар а хьехаш йола 15 эзар школа, уж я ерригача юкъерча юкъарча дешара школаех ахане совгIа.

ДIахо йодача хана тIаккхувш йоагIача тIехьен дешари коммунистически кхетами лакхбара лард ше хиларах тарра вахаро дизза бакъдир дешар общества пайданерча хIама хьадеча къахьегамца дувзаш даь гIулакх нийсеи ший ханнахьеи даь хилар. Деша багIараш хIама хьадара къахьегамга боахаш, катий нахи мехкарийи юкъара а политехнически а дешар ховргдолаш кийчбарца чIоагIало а лувцаш, дуккхача школаша кагирхошта дика Iомаю халкъа боахамеи культураи тайп-тайпарча доакъошка болх бара эша профессиональни говзал.

Цунца цхьана СССР-а Министрий Совета соцам тIа белгалдоаккх, юкъерча дешара школашка производственни дешар вIаштIехьдоаккхача цIенхаштта дола кхоачамбоацараш хилар. Моттигашка кагирхошта профессиональни говзал Iомаяра плане увттаелга кхоачам болаш лерча юкъарча дешара школашка дешабагIараштa производственни дешар хьехилга вIаштIехьдоах предприятештеи организацештеи эшарга хьежжа лоархIам а ца беш. Итт шера дешара школаш производственни дешар а Iомадергдолаш йола юкъерча дешара школаш еш ергайоахилга цкъаза чакхдоакх царна эшача дешара — материальни базаца уж Iалаш а ца еш.

Союзнии автономнии республикай Министрий Советаша, къахьегамхой депутатий краевойи областнойи Советий исполкомаша, совхозаша дукхача даькъе кхоачам болаш къестадац дешархой предприятешка болх беча моттигашца Iалашбар, школай лакхерча классашка дешабагIараш Iомабара эша цехаш, пролеткаш, участкаш яхкара болх мела бу. Школай дешара-производственни мастерскеш оборудованеца, инструменташца, бедалца, материалашца а юртара школаш юрта боахама техникаца а во Iалашъю.

БархI класс йисте а яьккха, балха отта безам болча, кхувш боагIача кагирхоша профессионально-технически училищешкеи курсашкеи гIолла профессиональни говзал Iомаяра йоаггIаш йола йоакхо яц.

Юкъерча школашка производственни дисциплинаш хьехара эша преподавателаш кийчбара, школьникашта производственни дешар Iомадергдолча болхлойи инженерно-технически болхлойи педагогически говзал лакхъяра болх мела лел.

СССР-а Союза Министрий Совето союзнии автономнии республикай Министрий Советашта, крайисполкомашта, облисполкомашта, совнархозашта тIадиллад юкъерча юкъарча дешара школай дешархошта производственни дешар хьехара юкъера цIенхаштта дола кхоачамбоацараш дIадоахаши цу гIулакха йоаггIаш йола порядок оттаеши дола гIулакхаш де.

Соцам тIа белгалдоаккх, дешар общества пайданерча, хIама хьадеча къахьегамца дувзара тIадерзадеш, школа вахарцара бувзам чIоагIбарах а дIахо йодача хана СССР-а халкъа дешара система дегIайоалаярах а дола закон нийса кхоачашдара эша кертера хьал дешархошта юкъареи политехническии дешар дикагIа хьехилга хилар.

(Долалур. ДIахододар 2-ча оагIо тIа.)

МАШАРИ ДОТТАГIАЛИ БАХЬАН ДОЛАШ

МОСКВА, 12 июнь. (ТАСС). Кепайоазонца араяккха аьнна хьаеннача советско - индонезийски цхьанарча коммюнике тIа йоах, СССР Лакхехьарча Совета Президиумои Советски правительстваи хьийха паччахьалкхен визитаца вена 5 июне денз 12 июне кхаччалца Советски Союзе хинна Индонезе Республика президент а премьер-министр а вола доктор Сукарно СССР Министрий Совета Председателаца Н. С. Хрущевца, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателаца Л. И. Брежневца советски паччахьалкхен кхыча деятелашца вIашагIветталуш а къамаьлаш деш а хиннав.

ЦIенача дегаца а доттагIалца а, вIаши дагардар дика ховш а сий деш а вIашагIбетталучеи къамаьлаш дечеи хана уж дагабийннаб Советски Союзаи Индонезе Республиканеи юкъера доттагIлен бувзамаши барт-цхьоагIои дIахо шердара дешашта а хIаьта иштта хIанзарча дунен халкъашта юкъерча гIулакхий хьакъехьарча дешашта а.

Цул совгIа, Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева къаьстта къамаьл хиннад президент Сукарноца лоархIамегIарча дунен халкъашта юкъерча дешай хьакъехьа.

СССР правительстваи Индонезе Республика правительстваи раьза а хинна бакъдир шинна а мехка юкъера доттагIлен гIулакхаш паччахьалкхенашта юкъерча гIулакхашта дикагIа йола лард хиларах тарра, хIанз дунен тIарча машар безаш мел долча низаша масса оагIорахьара къоабалъеш йолча машарца дахара принципий ларда тIа дIахо а толамца дегIаухаш хилар.

Шинна а правительства шоай керттера никъ лоархI лаьттан тIара машар чIоагIбараи социальни, экономически, культурни прогресса наькъаца адамаш дегIадоагIилга сихдараи новкъостал дарах. Дунен халкъашта юкъера гIулакхаш тоадара, паччахьалкхенашта юкъера гIулакхаш дикагIа кхетадараи барт-цхьоагIо шеръяраи дIахо а шоай низ кхоачар де шоаш кийча хилар хьааьлар цар.

Коммюнике тIа йоах, шинна а правительства цхьатарра раьза а йолаш хIанзарча хана эггара лоархIамегIеи тIехьатетта йиш йоацаши йола проблема лоархI, цIенеи пайданереи дунен халкъашта юкъера тIахьожам а оттабаь, массане а цIендаь герз дIадоаккхилгах. Шинна а паччахьалкхен кулгалхоша хоадамболлаш харцъю колониализми империализми, моллагIа наькъаш цар леладойя а, хIаьта ООН-а Генеральни Ассамблея XV-ча сессе тIайийца, колониальни мехкаштеи халкъаштеи кортамукъале ялара хьакъехьара Декларации тIехьа ца тетташ кхоачашъе езаш хилар а лоархI. Дерригача халкъо хьаллоацаш йолча правительства кулгалдеча бIарччача лаосски паччахьалкхен суверенитет, кортамукъале, нейтралитет Iалашъеш йола соглашенеш оттаяра хIанз Женеве вIашагIкхийттача 14 паччахьалкхен конференце дакъа лоацараша шоай деррига низаш тIадохийтаргхиларах шоаш дог тийша хилар хьайоах цар.

Индонезе правительстваи Советски Союза правительстваи шинне а цхьатарра раьза а йолаш лоархI, йоах дIахо коммюнике тIа, хIанз долча тайпара дунен тIара низаш декъадаларца ВIашагIкхийттача Къамий Организаци тарлуш ца хилар. Цунца дувзаденна шинна а оагIоно цIаькха а бакъдир ООН-на законах йоагIаш йола моттиг КНР-ена яларо цу организаце сийи моральни низаши юхаметтаоттадара шеко йоаццаш новкъостал дергхилар.

Шинна оагIоно хьааьлар Советски Союзаи Индонезенеи юкъе яь экономическии техническии цхьана барта а долаш къахьегара хьакъехьара генеральни ши решени кхоачашъеш леладеча гIулакхашта а хIаьта иштта культурни бувзамаш шердараи чIоагIдараи а шоаш раьза хилар.

СССР-аи Индонезенеи юкъера политическии, экономическии, культурнии гIулакхаш дIахо а дегIадоаладара новкъостал де чIоаггIа безам болаш я шаккха а оагIув.

Президента Сукарнос Советски Союзе бена никъ дика чакхбалар белгалдоал советскии индонезийскии халкъашта юкъера доттагIали бартцхьоагIои чIоагIдара новкъа боаккхаш бола керда лоархIамера гIа из хиларца.

Советски Союзои Индонезе Республикаи цIаькха а чIоаггIа дIакхайкаду дерригача дунен тIа машар чIоагIбар духьа, халкъий кортамукъалени иразеи идеалаш котъяхар духьа цхьана къовсам лоаттабе лаьрхIа шоаш хилар.

Сийлахь-боккха Даьхен тIом хинна 20 шу дизарга

Хьехам луш дола исторически хIама

ТIом бергбац аьнна яь договор йоха а яь, фашистски Германи Советски Союзах тийшача балхах лета 20 шу дуз 1961 шера 22 июне. ЧIоагIа цIий Iо а дохийташ бола хала тIом болабелар. Диъ шера совгIа лаьттар советски халкъо немецки захватчикаштеи японски милитаристаштеи духьал лоаттабаь Сийлахь-боккха Даьхен тIом.

Советски Союза духьал гитлеровски Германе болабаьча тIемо йоккха гIайгIа, бала, материальни зе дир советски халкъа. Фашистски захватчикашца баьча тIем тIа шоаш кхоца беш майра байр вай халкъа миллионаш бола къонгаши мехкарийи. МоастагIчо ше ханна дIалаьцача районашка терророи низ-Iоткъам бареи къиза режим оттайир. Оакхарий хьисапе къиза Iазап тIаоттадир фашисташа бIаьш эзараш болча советски гражданашта. Гитлеровски захватчикаша йохайир, яьхар 1700 город, итташ эзараш юрташ. Миллионаш бола советски нах чубаха цIа доацаш битар цар. Цхьабакъда, мелла къиза яьнна хьовзарах фашизмана котъяла магaнзар. Фашистий эскар Советски Союза тIема низаша дохадир.

Вай халкъа исторе йицлургйоаца оагIув а лаьца дIаэттай Сийлахь-боккха Даьхен тIом лаьтта ха. Коммунистически парте хьалхле а лелаеш, Шеча Эскаро, болхлой классо, колхозни ахархоша, советски интеллигенце тIем тIа даь турпала гIулакхаш Даьхе лораеш чIоагIа уйла тIайохийташ Iомадергда тIехьа тIайоагIача тIехьенаша. Цу гIулакхаша массаза а дог ураувттадергда советски наьха коммунизм хьалъеш беча балха тIехь.

Советски Союзо гитлеровски Германенеи империалистически Японенеи духьал баь тIом социалистически паччахьалкхе ший лоIаме хилийтар духьа, нийсхон тIехьа, дунен цивилизаци хIалак хулачара кIалхаръяккхара тIехьа, общественни прогресс лораяра тIехьа баь тIом бар.

Советски Союз керте латтача кердача, эггара прогрессивнегIа йолча общественни строяна — социализманеи, эггара реакционнегIа йола империалистически пачхаьалкхе—гитлеровски Германи керте латтача фашистски режимаи юкъе лаьтта лира къовсам бар из тIом.

Цу тIем тIа социализм котъялар дезаш Советски Союза халкъаш хинна ца Iеш, дунен тIара деррига прогрессивни адамаш а дар. Цудухьа ше болабеннача юххье денз нийсхон тIехьа лоаттабу советски халкъа Даьхен тIом а хинна дIаэттар из.

Цу тIем тIа Советски Союза дерригача халкъашца цхьана дакъа лоацаш хилар дуккха къамаш дахача Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхой а, социалистически Даьхе лораеш фашистски агрессорашта духьал лоаттабаьча къовсама исторе чу сий дола кIезига оагIонаш йихьаяц цар. Вай республика къонгаш тIом беш долча эскара юкъе ерригача фронташка дакъа лоацаш хилар.

ЦIаккха а довргдоаца сий даьккхад Ленинград лораеш тIем тIа лаьттача вай эскархоша, царца цхьана майра тIом беш хилар Беков Хизар, Оччаев Мовлади, Парагульгов Ахьмад, кхыбараш а. Дуккхача вай новкъосташа шоай са а вахар а дIаделар Ленинград бахьан долаш.

МоастагIчо Ленинграда го баьча хана Беков Хизара Грозне каьхат дайтар. «Октябрьски революци йоаккхаш хьалха лаьтта Ленина город лораеш тIом беш да тхо... Тха бе герз доаллача хана, тха бIаргаш хьалекхача а дог деттaлуча а хана Ленина город дIалургьяц оаха...» яхаш яздора цо. Иштта майра тIом беш шоай дош кхоачашдир советски тIемахоша — Ленинграда тIавена хинна моастагIа вохавир.

ТIом болабеннача хьалхарча деношкехь а ше майра летчик хилар хьахьекхар Аьлти-Юртарча Мальсагов Ахьмада. 1941 шу йистедоалаш нах цецбоахаш майра летар из Запорожья районе. Фашисташта вIалла дагадоацача оагIорахьара пучайоалар цун бирса самолет - бомбардировщик. Днепра сехьа воалаш латтача моастагIчунна бомбаш етта задани елар цкъа Мальсагов Ахьмада. «Нагахьа санна бомбаш меттахьа ца кхете, бомбаш чуйола сай машин, се чу а вагIаш, хила сехьа воалача моастагIчоа тIатохаргья аз», аьлар цо командирага ше гIоттача хана. Цхьабакъда, Ахьмада тIема задани йизза кхоачашйир: еррига бомбаш меттахьа кхийтар. Сехьа воалаш латта моастагIа соцавир — немецки колоннаш совцайир... Командоване шийна енна тIема задани дика кхоачашъярах Мальсагов Ахьмада Шеча Байракха орден елар. Немецко-фашистски захватчикашта духьал лоаттабеча къовсаме тIема задани кхоачашъеш турпал санна майра велар Мальсагов Ахьмад 1942 шера 24 январе. Къонахчо санна вай Даьхе бахьан ший са дIаделар цо.

Эскара даькъа командоване «Грозненский рабочий» газета тIа гIолла ер тайпа хоам бир: «Тха даькъа бIуца ва моастагIчоа духьал майра тIом беш гIалгIа Келигов Махьмад. Кхерадургвоаца тIемахо а Даьхен тешаме воI а ва из. Пригородни районерча Ангуштарча Кирова цIерахча колхозера ва из. Келигов Махьмад танк лехкаш ва. ТIом беш цкъа Келигова танки цун расчети фашистски пхе танкаца тIом беш хилар. МоастагIчо кхессача йоккхача топа пхо духхьал тIакхийтта яга йолаелар советски танк. Командири экипажа беррига членаши чIоагIа човнаш хинна бар, тIаккха командира моттиг хьа а лаьца, йоккхача топа тIа а этта, шозза йоккха топ теха фашистий ши танк йохайир Келигова. Йоагаш латтача машинашка чура арабовла гIийртар фашисташ. Келигова тIаккха пулемет етташ боабир бовца гIийрта фашисташ.

Келигова танк йоагар, майрача тIемахочоа букъа тIа бетталора цIера ала, пхорч дадача моттига тIакхоачаш латтар из. Цхьабакъда, ца вохаш дIахо тIом беш вар Келигов. Новкъостал де цу ханна тIакхаьчача советски танкисташта бIаргаяйра йоагаш латта фашистий кхо танки вийна 30 совгIа цар тIемахои. ХIама ца эшшаш саккхетам чура ваьнна вар майра тIемахо, цун кулгаш, корта, фоарт йоагаяьяр. Иштача хьал тIа ше воллашехьа а, госпитале ваха тиганзар цо. Из тIом барах Келиговна Шеча Байракха орден еннай.

Кхыча фронташка майра тIом беш хилар Оздоев Мурад, Кортоев Жабраил, Мальсагов Тухан, кхы дуккха бола новкъостий а.

Нохчийи гIалгIайи халкъа цIаккха а бицлургбац моастагIчоа духьал лоаттабаьча тIем тIа майра, ка ца агаш байнараш, тIема алах чIоагIача танкех ца кхераш лийгараш. Уж бицлургбац, хIана аьлча, цар хьахьекхар Даьхе шоай сил а дукхагIа езаш уж хилар. ЧIоагIа сий деш, доккхал деш хьехабу вай уж.

Фашистски Германецеи империалистически Японецеи Советски Союзо лоаттабаь Сийлахь-боккха Даьхен тIом вай общественни социалистически, советски пачхаьалкхен строй мел чIоагIа я хьожаш, вай мехкарча халкъий физически, моральни, духовни гIулакхаш мел дика да тохкаш хинна хIама дар. Уж деррига тохкамаш Советски Союза сий чIоагIа лакх а деш чакхдаьлар. ХIара халкъо, хIаьта иштта нохчашеи гIалгIашеи а ший дакъа лаьцар вай социалистически Даьхе ший лоIаме хилийтара тIехьа лоаттабеча къовсама сийлахь-доккхача гIулакха юкъе.

Советски Союзо йохайир фашистски Германи, дунен цивилизаци кIалхара яьккхар из хIалакье тIаденача бIехача лазарах, Европа халкъаш мукъадаьхар гитлеровски тиранехIазапах, шоай лоIаме политически, экономически, культурни дегIадахкара новкъа дала царна гIо а дир.

Советски халкъ фашистски Германели цун союзникели котдалар бахьан долаш Европаи Азеи дуккхача мехкашка болабелар болхлой класса, ахархой, прогрессивни интеллигенце империалистически буржуазена духьалара низ кхоача революционнии къамий кортамукъалени болам. Из болам чакхбаьлар хьалхагIа буржуазно-демократически цул тIехьагIа социалистически революци а хулаш. Из бахьан долаш Польше, Чехословаке, Болгаре, Румыне, Китае, кхыча мехкашка а халкъа демократе формах йола пролетариата диктатура эттар. Советски Союзаца цхьана цу мехкех хьахилар дунен социалистически система, миллиард совгIа саг шийна чу а воагIаш.

Политически, экономически, культурни хьакъехьа шерагара шу массаза доал чIоагIлу социалистически система. Промышленность, юрта боахам, культура, Iилма дегIадоаладеш социалистически мехкаша доахача доккхийча толамаша тIа-тIа а чIоагIагIа дог ураувттаду тоIадаь доахкача халкъий империализмана духьал, демократии социализми котъялара тIехьа цар лоаттабеча къовсаме. ТIа-тIа а шерагIа барж, дегIабоагIа, лакхлу коммунистически болам.

Азе, Африке, Латински Америке болабеннача къамий кортамукъален низ болча боламо колониализм йоха а яь, шоай лоIаме йола дуккха пачхаьалкхенаш хьахилийтай.

Цу тайпара машара низаш хIанз реакцеи тIемеи низел тIех да, царна духьал лоатталуш а да, тIема бIеха уйлаш гучайоах цар, уж кхоачаш а яйтац. Империалистически гIозараашта, США, Англе, Францe, Малхбузерча Германе монополистически союзашта, цар сихача тIема инаралашта йицъяла ягIац дIадахача тIемий урокаш, цар цIенхаштта а майоагIара а йола выводаш е еза дунен шоллагIча тIема исторех, дунен кхоалагIа тIом болабертбоацаш.

Советски нах а деррига прогрессивни адамаш а хIама хьадеш къахьегаш доахк, денгара ди массаза доал дунен халкъашта юкъера кхоxкам мелбе а къовсаме латта дешаш машара наькъаца — переговорий наькъаца къоастаде а гIерт уж.

Советски халкъа дика хов тIом яхар фуд, цунна дика байзаб из, из юха ца хьайтара динза дарг мел доацар деш а да.

ТIом хург ца хиларах бола тешам ба Коммунистически партеи Советски правительстваи арахьарча машарерча политика ленински принципаш бокъонца а йизза а чакхъяхар, вай пачхаьалкхен тIема а экономика а низ чIоагIбара цар еш йола йоакхо. ТIема низага диллача вай мохк цIаккха а ца хиннача тайпара чIоагIа ба хIанз. МоллагIча а агрессора из хIалаквеш меттахьа хIама тоха могаргда цунна.

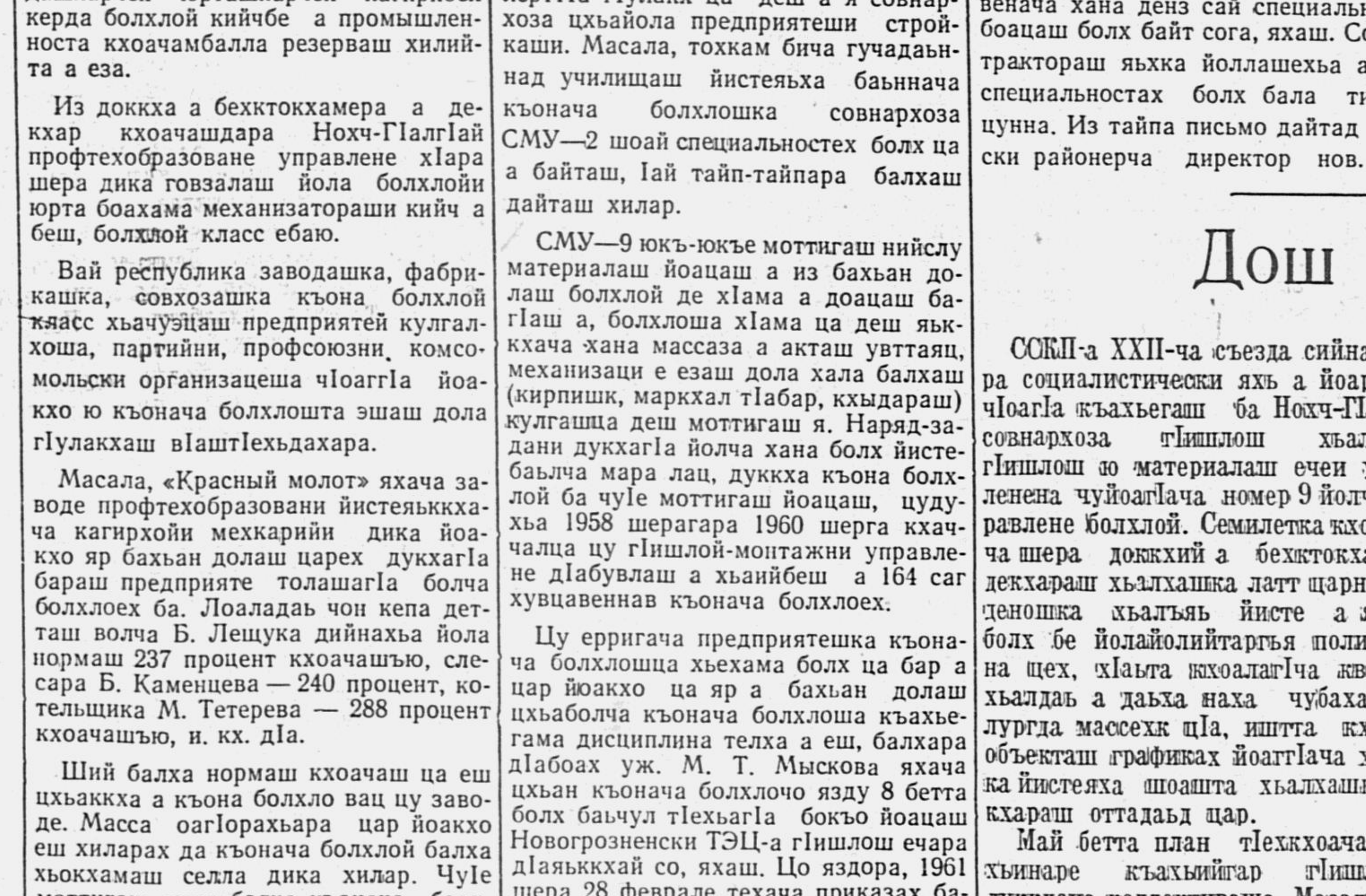
Цунна из де могаргхиларах бола тешам ба советски наха дог гIоздаьнна чIоагIа къахьегаш хилар, коммунизми дерригача дунен тIа машар оттабари бахьан долаш цар лоаттабу къовсам. 1941 шера 22 июне хиннар санна хала а унзара а ди кхы юхахургдац.

В. И. ФИЛЬКИН,
Грозненски мехкдаьтта института воккхагIа вола преподаватель, исторически Iилмай кандидат.

АВИАБОМБА КХИЙТТА БАЬККХАЧА КIОАГА ЧУ А ХАЙША ТIОМ БЕШ БА МИНОМЕТЧИКАШ. (СТАЛИНГРАД. 1942 ШЕРА ДЕКАБРЬ). СОВЕТСКИ АРМЕ ЦЕНТРАЛЬНИ МУЗЕЯ МАТЕРИАЛЕХ.

ТАСС фотохроника.

1944 шера 17 июле Москве гIолла чакхваьккхар тIем тIа карабоалабаьрашта йолча лагерашка вохийта тIеххьарча хана Советски Арме 1-чеи, 2-чеи, 3-чеи белорусски фронтай эскараша карабоалабаьрех вола плен воалаваь 57600 немецки салтеи эпсари.

Сурта тIа: Садовой кольцо яхача гIолла чакхйоала тIема тIа плен боалабаьча немций колонна.

ТАСС фотохроника.

СССР-а Министрий Совете

Юкъерча общеобразовательни школай дешархошта производственни дешар дикагIа хьехарах

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Союзни республикай министрий Советаш декхарийла я предприятешта, стройкашта, совхозашта, колхозашта, кхыча организацешта эшарга хьежжа, профессионально-технически училищешкеи производствеи кийчбеча, говзал йолча болхлой лоархIам а беш, производственни дешар Iомадеш йолча юкъерча школашка эша профессеш йола квалифицированни болхлой кийчбара шера йола а перспективни а планаш увттаеи уж чIоагIъеи; бархI класс йисте а яьккха, балха отта безам болча берригача кагийча наьхеи мехкарийи профессионально-технически училищешкеи курсашкеи гIолла профессиональни говзал Iомаяра эша хьалаш хилийта.

СССР-а Министрий Совето оттадаьд дешархошта профессиональни говзал Iомаярах йола специальносташ хIара школе советски органаша оттаергйолаш. Школа къаьсттача цхьан классе дешархошта шин специальностал дукхагIа говзал ца Iомаелга могадаьд.

СССР-а Министрий Совето Моттигерча советски органийи халкъа дешара органийи теркам тIабахийтаб производственни говзал а Iомаеш, дешар хьехача юртарча юкъерча школашка юрта боахама техника дика ховш, трактор тIеи комбайна тIеи болх булургболаш, агротехникеи хьайбай боахами бовзаш йола кадраш, хIаьта иштта юрта боахамеи гIишлош яреи дуккхача наьха хулача профессей кадраш дукхагIа кийчъяра.

Юрта боахама эша говзал йола болхлой кийчбе лерхIаш, дикагIча, йоккхийча механизированни йолча колхозашка, совхозашка, юрта боахама опытни станцешка производственни дешар а Iомадергдолаш IX—XI классах латта районий юкъареи районнии школаш вIашагIйохкар нийса лаьрхIад.

Юртара юкъера дешара школа йисте а яьккха, говзал Iомаяра экзамен дIаеннача дешархошта оттаяьча порядках йозтIа трактор лелае йиш йола бокъо яла мукъабеннаб.

Союзнии автономнии республикай просвещене министерствашка аьннад юртарча ерригача юкъарча школашка дешабагIараш колхозашка, совхозашка, дешара-опытни станцешка опытнически болх вIаштIехьбаккха, уж школаш чуйоатIача района опытно-хьокхама боахамий тематикаца из айхха бувза а бувзаш. Союзни республикай юрта боахама министерстваш, совхозий министерстваши управленеши, юрта боахама областнойи краевойи управленеш, юрта боахама Iилма-тохкама учрежденеши дешара заведенеши декхарийла я из болх чакхбаккхара юртарча школашта хаддаза новкъостал де, уж дIадувча, дикача тайпах долча фуца Iалашъе, опыта балха методаши яьча опытах хьахинначун учети вIаштIехьъяккхара хьакъехьара школашта инструкцеш тела.

Професси харжа дешархошта новкъостал дар духьа моттигера советски органаш, совнархозаш, халкъеи профессионально-технически образоване органаш, школаш декхарийла я бархI шера йолчеи юкъерчеи школашкарча дешархошта тайп-тайпара профессеш йовзийташ хадданза болх белга вIаштIехьдаккха, тайп-тайпарча професснй хьакъехьа яздаь книжкаш арахецилгеи уж темаш ювцаш дола короткометражни фильмаш арадоахилгеи Iалаш а деш.

БархIлагIа классаш йистеяьха баьннача дешархошта бокъо лу царна хьаштдола специальносташ хьехача школашкарча ийслагIча классашка деша баха.

Юкъерча школашка хьехаш дола профессиональни дешар кхаь шера (IX—XI-ча классашка) хила дезаш оттадаьд СССР Министрий Совето. Дешархоша юххьанца еш йола кийчо, предприятей говзал Iомаеча цехашка, школайи школай юкъарчеи дешара-производственни мастерскешка, ученически бригадашка, дешара-опытни боахамашка групповой занятеш а еш хила еза. Предприятешка, стройкашка, совхозашка, колхозашка, бытовой гIулакхаш деча предприятешка, культура учрежденешка, кхыча организацешка, хIаьта иштта школай дешара-опытни боахамашка специальность Iомаеш беча балхаца дувза а дувзаш чакхдаккха деза дешархой профессиональни дешар, дукхагIча хьале керда техникеи толашагIа йола производственни опыти юкъе а лоацаш.

Дешархошка практически занятеш яйта, дешара планашка белгалъяьча хана царга производственни дешарца дувзаденна доаца балхаш дайташ дола гIулакх харцахьа лаьрхIад.

Школьникашта профессиональни кийчо яра, хIаьта иштта юкъерча школашка дешархоша производственни дешар Iомадеча хана кхерамзлен техника, производственни санитария бокъонаши къахьегама хьакъехьара законодательствои бокъонца кхоачашъяра школай директорашта нийсса бехктокхаме ба предприятей, стройкай, совхозий, колхозий, организацей, учрежденей кулгалхой а.

Юкъерча школашкарча дешархошта производственни дешар хьехара хьакъоастаеш йола дешара цехаш, пролеташ, участкаш, хIаьта иштта школайи школай юкъареи дешара-производственни мастерскеш профсоюзий технически инспекцегареи унахцIено лораяра органий санитарни инспекцегареи мукъа боацаш хьаелла йиш ца хилар оттадаьд. Болхлоштеи гIулакхерча нахаи специальни барзкъаш телача предприятешка, стройкашка, совхозашка, учрежденешка, организацешка производственни дешар Iомадеча юкъерча школай дешархой цу барзкъашца боагIача боараме Iалашбу цу предприятей, стройкай, совхозий, учрежденей, организацей чотах.

СССР Министрий Совета соцамга хьежжа, юкъера школа йистеяккхара хьакъехьара тешалаш луча ханна квалификационни комиссе оттаяь разряд тIа а йолаш специальность яккхара хьакъехьара тешалаш а тергда производственни дешар а Iомадеш юкъера школа йистеяьккхача, йистевоалаш хоатта экзаменаш общеобразовательнии специальнии предметех дIаеннача а квалификационни проба кхоачашъяьча а кагирхоштеи мехкараштеи.

Союзнии автономнии республикай Министрий Советаш, краевойи, областнойи, городскойи къахьегамхой депутатий Советаш декхарийла я производственни дешарца юкъера школаш йистеяьха баьнна кагирхойи мехкарийи, цар яьккхача специальностага хьежжа, балха бохийтилга Iалашде, уж балха дIаэцаргболаш царна хьалхагIе а предприятешка, стройкашка, организацешка моттигаш чIоагIъе.

Юкъерча школашкарча дешархошта производственни дешар хьехара эшаш йола дешара-материальни база вIашагIйоллар духьа союзнии автономнии республикай Министрий Советашта, крайисполкомашта, облисполкомашта, СССР министерстваштеи ведомстваштеи, совнархозашта могадаьд хиланза яргйоацаш хуле предприятешка 1962—1965 шерашка производственни тIишлош хьалъяра хьахецаш йолча ерригача капиталовложеней чотах дешара цехаш, пролеташ, участкаш хьалъеи вIаштIехьъяхеи, хIаьта иштта керда промышленни предприятеш хьалъеча хана юкъерча школашкарча дешархошта производственни дешар хьехара йола дешара цехаш хьалъелга юкъе лаца а.

Союзни республикай Министрий Советаш декхарийла я зональни башхалонашка а хьожаш, школашка производственни дешар хьехара колхозашкеи совхозашкеи хьакъоастаергйолча лаьттан участкайи производственни объектайи тайпаш а боарамаш а белгалде, хIаьта иштта производственни дешар хьехаш йола юрташкара юкъера школаш дешара гIулакха хиланза яргйоацача тракторашца, юртбоахама машинашца Iалашъе.

Союзни республикай Министрий Советашта тIадиллад 1962—1965 шерашта оттаеш йолча халкъа боахама планашка шоай дешархой производственни дешар предприятеш, стройкаш, колхозаш, совхозаш йолча вIаштIехьдаккха йиш йоацача юкъерча школашта лаьрхIа школайи школай юкъареи дешара-производственни мастерскеш хьалъелга оттаде, хIаьта иштта школайи школай юкъарчеи дешара-производственни мастерскей дешара гIулакхашта оборудовании материалаши ийяра фондаш къоастаелга Iалашде а цига кийчъяь продукци йохкаргйола порядок оттае а. Мукъа беннаб школайи школай юкъарчеи дешара-производственни мастерскей доходаш школай доалахьа йита а эггара хьалхарча аргIанца школай дешара-материальни база чIоагIъяргеи дешархошца классе боаца болх белга вIаштIехьдаккхаргеи уж дIаяхийта а.

Союзни республикай Министрий Советашта тIадиллад моттигерча хьалашка хьежжа юкъерча общеобразовательни школашкарча дешархой производственни дешара хьакъехьара положенеш чIоагIъелга.

Терко дукхагIа е къонача болхлой

Вай промышленность дIахо шеръе езаш хиларо дIадех керда болхлой низ заводашка, фабрикашка, шахташка, транспорте ди тIехь дукхагIа хулийтилга. Болхлой класс даим дукхагIа хулаш ца хилча дика ка яргьяц вай промышленность дегIайоалае — ворхI шера план кхоачашъе.

Иштта хьалаш долча хана городашкарчеи юрташкарчеи кагирхоех керда болхлой кийчбе а промышленноста кхоачамбалла резерваш хилийта а еза.

Из доккха а бехктокхамера а декхар кхоачашдара Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене хIара шера дика говзалаш йола болхлойи юрта боахама механизаторашн кийч а беш, болхлой класс ебаю.

Вай республика заводашка, фабрикашка, совхозашка къона болхлой класс хьачуэцаш предприятей кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша чIоагIа йоакхо ю къонача болхлошта эшаш дола гIулакхаш вIаштIехьдахара.

Масала, «Красный молот» яхача заводе профтехобразовани йистеяьккхача кагирхойи мехкарийи дика йоакхо яр бахьан долаш царех дукхагIа бараш предприяте толашагIа болча болхлоех ба. Лоаладаь чон кепа детташ волча Б. Лещука дийнахьа йола нормаш 237 процент кхоачашъю, слесара Б. Каменцева — 240 процент, котельщика М. Тетерева — 288 процент кхоачашъю, и. кх. дIа.

Ший балха нормаш кхоачаш ца еш цхьаккха а къона болхло вац цу заводе. Масса оагIорахьара цар йоакхо еш хиларах да къонача болхлой балха хьокхамаш селла дика хилар. ЧуIе моттигаш езаш болча къонача болхлошта общежити я. Даим цига лоаттадеш культурно-массови гIулакхаш да, ешаш лекцеш, еш беседаш, читательски конференцеш я. ДукхагIа бола кагирхой художественни самодеятельноста а кружокашка беча балха а юкъеэзаб. Дукха ба царех сайрийнарча лакхехьарча а юкъерча а дешара заведенешка дешаш.

Кхы вогIа вIаштIехьбаьккхабац къонача болхлошцара болх Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе а.

Коммунистически къахьегама бригадай членаш болаш е из сий дола цIи яккхар духьа къовсам лоаттабеш бIаьш къона болхлой ба хIанз духьал цхьан Нохч-ГIалгIай совнархоза предприятешкеи стройкашкеи.

Цхьабакъда, къонача болхлошта лерттIа гIулакх ца деш а я совнархоза цхьайола предприятеши стройкаши. Масала, тохкам бича гучадаьннад училищаш йистеяьха баьннача къонача болхлошка совнархоза СМУ—2 шоай специальностех болх ца а байташ, Iай тайп-тайпара балхаш дайташ хилар.

СМУ—9 юкъ-юкъе моттигаш нийслу материалаш йоацаш а из бахьан долаш болхлой де хIама а доацаш багIаш а, болхлоша хIама ца деш яьккхача хана массаза а акташ увттаяц, механизаци е езаш дола хала балхаш (кирпишк, маркхал тIабар, кхыдараш) кулгашца деш моттигаш я. Наряд-задани дукхагIа йолча хана болх йистебаьлча мара лац, дуккха къона болхлой ба чуIе моттигаш йоацаш, цудухьа 1958 шерагара 1960 шерга кхачалца цу гIишлой-монтажни управлене дIабувлаш а хьайибеш а 164 саг хувцавеннав къонача болхлоех.

Цу ерригача предприятешка къонача болхлошца хьехама болх ца бар а цар йоакхо ца яр а бахьан долаш цхьаболча къонача болхлоша къахьегама дисциплина телха а еш, балхара дIабоах уж. М. Т. Мыскова яхача цхьан къонача болхлочо язду 8 бетта болх баьчул тIехьагIа бокъо йоацаш Новогрозненски ТЭЦ-а гIишлош ечара дIаяьккхай со, яхаш. Цо яздора, 1961 шера 28 феврале техача приказах башенни кран болх ца байташ дIаоттаяр бахьан долаш дIа а яьккхай со, хIаьта са моттиге специальни говзал йоаца болхло дIатIа а вахийтав, яхаш. Къонача болхлочунца леладеш дола гIулакхаш бокъо йоацаш да.

Совнархоза СМУ—10 болх беш болча Эрсамаков Бекхани Хатыров Бориси яхача къонача болхлоша язду шоаш болх бе хьалхьожабаьча МагIалбикерча общежите свет, дахча, хий дац, цхьацца бахьанашца общежитера ара а доахаш, хьанийсъенначa моттиге бийсаш яха езаш хул тхо, яхаш. Хан-ханнахьа алапи телац.

Нов. Мусиенко директор волча «Красноармейский» яхача хьакхарч кхоабача совхозерча В. Кауров яхача къонача болхлочо язду, совхозе хьалвенача хана денз сай специальностах боацаш болх байт сога, яхаш. Совхозе тракторaш яьхка йоллашехьа а, ший специальностах болх бала тигадац цунна. Из тайпа письмо дайтад Наурски районерча директор нов. В. К. Донсков волча «Победа» яхача комсаш лелаеча совхозе болх беш волча А. Сорокин яхача къонача болхлочо а.

Лакхехьа дийцача дерригача хIамаша тешал ду вай промышленноста болхлой класс ебаеш тIаухача къонача болхлошца беча цу лоархIамерча балха йоаггIаш йола йоакхо еш дуккхача предприятей кулгалхой ца хилара. ДIадаха деза уж кхоачамбоацараш.

Л. ШАШУЛОВСКИЙ,
Республикански профтехобразоване управленера воккхагIа вола. инспектор.

Дош кхоачашду

ССКП-а XXII-ча съезда сийна шера социалистически яхь а йоаржаяь, чIоагIа къахьегаш ба Нохч-ГIалгIай совнархоза гIишлош хьалъяреи гIишлош ю материалаш ечеи управленена чуйоагIача номер 9 йолча управлене болхлой. Семилетка кхоалагIча шера доккхий а бехктокхаме а декхараш хьалхашка латт царна: укх деношка хьалъяь йисте а яьккха болх бе йолайолийтаргья полиэтилена цех, хIаьта кхоалагIча квартале хьалдаь а даьха наха чубаха дIалургда массехк цIа, иштта кхыйола объекташ графиках йоаггIача ханашка йистеяха шоашта хьалхашка декхараш оттадаьд цар.

Май бетта план тIеxкхоачашъяра хьинаре къахьийгар гIишлонхой дуккхача коллективаша. Масала, нов. Росламбекова бригадерча столяраша 128 процент план кхоачаш а яь, управлене хьалхара моттиг яьккхар. №№ 130, 133, 138 йолча цIеношка наIараши кораши дIаоттадеш толамца къахьийгар цу коллективо, укх деношка кхы а дикагIа болх бу.

Укх шера пхе бетта план 22-ча мая кхоачашйир И. Крючков керте латтача отделочникий бригадо. № 130 йолча корпусе штукатурка еши Iоакъий йохкаши дика къахьегаш хилар В. Белокурова, Р. Селантьева, М. Ламанкин, иштта кхыбараш а. ХIара денна йола балха норма 115—120 процент кхоачашъеш хьабоагIа уж.

Иштта дика къахьегама толамаш доахаш хьабоагIа нов. Бисултанова бригадера бетонщикаш а. Цехашка оборудовани оттаеча хана механизмай дукха новкъостал доацаш кулгашца де дезаш нийслу балхаш, хIаьта а май бетта план 101 процент кхоачашъяьй цар. Къаьстта дика болх беш хилар бетонщикаш А. Актаеви Б. Дукаеви. Шоай балха нормаш 120—130 процент кхоачашъеш хьабоагIа уж.

Парте XXII-ча съезда доккхийча совгIаташца накъа баха кийчлуш ба бригадай членаш. Цу дезача денга балха овсарал кхы а 10 процент лакхъе дош деннад цар.

М. ТУМГОЕВ.

ГӀУЛАКХ ДАРГА ХЬЕЖЖА МАРА ПАЙДА ЛАЦ ХЬАЙБАША

Хьайбай продукташ яхара гӀулакхаш дика лелац Урус-Мартановски района «Горец» яхача совхозе. Укх шера планах паччахьалкхенна 340 тонн шура дӀаяла езаш ба совхоза хьайбаш леладераш, хӀаьта дӀабахача пхе бетта дӀаеннар 103 тонн гаргга мара яц.

Совхоза кулгалхоша во оттадаьд хьайбаш леладерашта юкъе социалистически яхь йоаржаяра гӀулакх, фермашкарча халача балхашта механизаци яц. Цхьаккха хӀама даьдац совхозерча дикагӀболча хьайбаш леладерий опыт дӀайовзийтара. Ӏомае мегаргйолаш опыт йола дояркаш дукха ба совхозе. ТӀайийца декхараш тӀехкхоачашдеш ба уж. Царех ба совхоза цхьоалагӀча отделенера дояркаш Ясаева Закият, Бетальмерзаева Хазимат, Кадырова Тамара. Цар лаьрхӀад укх шера хӀара Ӏаттагара 2600 килограмм шура яккха. Хьалхарча пхе бетта хӀара Ӏаттагара 1250 килограмм шура яьккхай Ясаева Закията, цул дукха тӀехьабисабац Бетельмерзаеваи Кадыроваи а. Дика вӀаштӀехьбаьккхаб шоай болх ферма заведующе нов. Умаровеи зоотехника нов. Алимбековеи. Дояркашта мел эша хӀама лоаттаду цар ферма тӀа. Даиман царна эшачунга хьежаш хул уж. Хоза тоаяьй цӀе уголок. Пенех хьалдиййта доахк дояркаша тӀайийца социалистически декхараш, дикагӀболча дояркай опыт хьахьокхаш дола лозунгаш. Мукъача хана дояркаша цӀеча уголоке гул а бале шоай опыт дӀа-юха йовзийташ къамаьлаш ду, тӀаккха Алимбекова дувц доаханна зоотехнически хьехамца гӀулакх мишта де деза.

ХӀаьта политико-массови болх а во лелац цига. Къаьстта дика болх бу РСФСР Лакхехьарча Совета депутат Кадырова Тамара председатель йолча фермерча кхалнаьха совето. Иштта дика болх вӀаштӀехьбаьккха хиларах пхе бетта ферме юкъера лаьрхӀача хӀара Ӏаттагара 800 килограмм совгӀа шура яьккхай. Фермера осеменатор нов. Джабраилов шийбалха лерттӀа терко еш хиларах цхьаккха етт Ӏахар бисабац цига.

Кхы а дукха да цу ферма балха юкъе совхозерча тӀехьайисача фермай коллективаша Ӏомаде мегаргдола хӀамаш. Цхьабакъда, цу гӀулакха сагота бац совхоза кулгалхой.

ХӀаьта тӀехьайиса фермаш а я совхозе. Царех я шоллагӀча отделенера шурий-товарни ферма. Цу ферме тӀайийца социалистически декхараш кхоачашдара, хӀара дийнахьи буси 2260 килограмм шура яккха езача йоаккхаш яр яц 1500 килограмм гаргга мара.

Цул совгӀа пхе бетта хӀара Ӏаттагара 785 килограмм шура яккха езаш бар уж, хӀаьта яьккхар 524 килограмм я. ХӀанз дажа моттиг йоацаш лел цу ферма доахан. Из дика хов совхоза дирекцена, бакъда хьалххе а цу лоархӀамерча гӀулакха терко яьяц. Совхоза дуккхача фермашка бийсан доахан доажадара во тӀахьожам лоаттабу. Бобови баьцацеи силосацеи кхабац уж. Иштта гӀулакх латташе а, вика-кена буци люцернеи шийханнахьа хьаккхац, из бахьан долаш доккха зе хул.

ДикагӀа болча болхлой опыто хьекхад силосаца кхаба а кхоабаш, аьхки кхы тӀа моша доакъар а телаш хилча доахана дукхагӀа шура луш хилар, тӀаккха доакъар тӀакхухьаш дӀадодар юхаметтаоттаргхилар гуш ма дий. Цхьабакъда, цу гӀулакха вӀалла хӀама деш а, е де лаьрхӀа а бац совхоза кулгалхой. Боккхача лоархӀамера болх ба доахан Ӏахар дусаргдоацаш искусственни осеменени елга. Цу гӀулакха а во йоакхо ю совхоза кулгалхоша. Цудухьа 27 етт Ӏахар бисаб укх шера совхоза шоллагӀча отделене. Оалхазараш леладечеи тхаи фермашка хьожаваь зоотехник цаӀ ва, бакъда тахханалца тхона из бӀарга-м вайнавац, йоах ферма учетчика нов. Абубакарова.

Уж кхоачамбоацараш Ӏалаьмате сиха дӀадаха деза совхоза а отделене а кулгалхой оарцагӀа а баьнна.

З. ГЕЛИСХАНОВ,
(тха собкор.).

ЛоархӀаме предложени

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода катализаторни установкера тӀаьдача операцей лине—из я аьшка майда йӀоаххала хьаллатта, цӀи ловш йолча кирпишкех етта ткъаьх гаргга йоккхий чанаш. Уккхазара дӀайолалу бедал чакхъяккхарга а дикагӀа дола бензин даккхарга а дӀайодаш йола катализатор хьаергйола шарикаш кийчъю технологически процесс.

ХӀара чана ткъаьх йоккха задвижка я. ХӀара задвижка сменах массехказа хьаелла а дӀакъовла а еза бедал-маркхал чуботтара е Ӏобоассабара, из боарамах хьахецара. ХӀаьта задвижкаца гӀулакх хулаш хилча оператора лоаме тӀа гӀолла чанана кӀал а ваьнна, цига хала валла веза—букъ тӀа а баьккха, хала болх беш. Атта болх бац из! Цул совгӀа, катализатор дикагӀа хилийтара задвижкашцара болх геттара нийса бе беза.

ТӀаьдача операцей лини йолча баьхкар инженер Серветник Леонид, слесарь Гемоляндинов Владимир, сварщик Светличный Геннадий. Цар чанашта юххе чона Ӏоакъий оттайир, царех аьшка Ӏержаш ехкар. Иштта автоматизаци е йолайир тӀаьдача операцей линена. Из автоматизаци кийч а яь, балха юкъеяхьа аьнна предложени еннай мехкдаьттаи газеи катализатор кийчъярга хьожаш йолча Ерригсоюзни Ӏилма-тохкама институто а Новогрозненски завода автоматикаи телемеханикаи группацарча инженераша а.

ХӀанзарчоа лине цхьа дакъа мара дац автоматизаци еш. Чона Ӏаькъах йоалла аьшка Ӏерж ӀотоӀайича хьахоз вӀашкатоӀадаьча фоно цу тата, бӀаргагу айлуш латта задвижкеи кхимар чу гӀолла чана чу уха бедали. Цудухьа хӀанз чанана кӀал а ваьнна, цига букъ тӀа а баьккха хала болх беш валла везац оператора. Цунна хьалхара из ду пневматически оатхалаша. ТӀаьдача операцей лине кулгашца беш бола болх юкъера боаккхцар.

Из, гӀулакха юхьиг мара яц. Гаьна яц оператор чанана тӀаваха везаргвоаца, Ӏержах кулг тоха дезаргдоаца ха — автоматаша болх байтаргба пневматически оатхалашка. Алхха автоматаш мара хургъяц тӀаьдача операцей блоке ерригача технологически процессага болх байташ.

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлоша декхар тӀайийцад СОКП XXII-гӀа съезд хьаелла ди тӀакхачалехьа тӀаьдача операцей линера автоматизаци яь яккха. Из декхар сийленца кхоачашде гӀерташ ба уж.

М. ЛУКИН.

*

Грознерча нефтемаслозаводера дикагӀа вола рационализатор ва Кульгав Алексей Михайлович. Ше беш бола болх дикеи тӀехдикеи бу цо. Цул совгӀа укх тӀеххьарча хана ялх рационализаторски предложени еннгй цо. Цу предложенеша дикка лакхъю оатхалаш яра процесс. Цул совгӀа ший новкъосташта а гӀо ду Кульгава.

Массехказа сийлен Доска тӀа ваьккхав из болх дика барах. Кульгав слесарь хинна ца Ӏеш строгальни, расточни, фрезерни, шлифовальни станокаш тӀа болх бе ховш ва.

СУРТА ТӀА: дикагӀа вола болхло А. Кульгав.

И. ПЛИЕВА сурт.

*

Цхьан районера дика гӀулакхаш

Доярка совгӀат

Дукха ха яц Алироева Ату Надтеречни районерча «Надтеречный» совхоза кхоалагӀча отделене шурий-товарни ферме дояркалла болх беш йола. Деррига а ши шу мара дац из, хӀаьта а фермерча дикагӀа болча дояркайла тӀехьайисац Алироева. Кастта хургйолча ССКП XXII-ча съезда дикача къахьегама толамашца накъаяха лаьрхӀад къонача доярка. Шийдош кхоачашдара чӀоагӀа къахьегцо. Тха фермерча дояркашта юкъе эггара хьалха кхоачашйир Алироевас пхе бетта йола шура яккхара план. Ше лелабеча 16 Ӏаттагара 10190 килограмм шура яьккхар цо дӀабахача пхе бетта. Из хул планал цхьа эзар килограмм гаргга дукхагӀа.

Кхы а дикагӀа къахьийгад Тутаева Яхас. ХӀара Ӏаттагара шура яккхара ах шера йола план кхоачашъяьй цо хӀанзале.

Укх шера парте XXII-ча съезда сийна оахош тӀайийца социалистически декхараш толамца кхоачашдергда оаха, йоах къонача дояркаша, из да оаха съезда лургдола совгӀат.

Д. СУЛТУХАНОВ,
ферма бригадир.

ХьажкӀашта дика гӀулакх ду

Укх шера гектара тӀара 40 центнер хьажкӀаш яха соцам баьб Надтеречни района «Надтеречный» совхоза кхоалагӀча отделене хьажкӀаш лелаераша. Комплексни механизированни звеноша хӀанзале а дукха хӀама даьд. 1329 гектар хулача лаьтта нийсса квадраташ еш хьажкӀаш дӀайийнай, лаьтта удобрени йиллай, хӀаьта дӀайийнача культурашта гӀулакх ду ха хьа маэттинге а кхашка царна балхаш де болабелар. Ялат дӀа мадийнге а макха баьккхаб, культураш хьатӀаяьлча цаӀ шоллагӀчоа тӀехьа еш шозза культиваци яьй.

ХьажкӀаш массанахьа а дика тӀаяьннай. Къаьстта дика тӀаяьннай уж Узаев Муса керте латтача механизированни звено кхай тӀа. Мусаси цун новкъоста Макаев Хьасанеи дукха къахьийгад хьажкӀаш дӀайийнача кхай тӀа. Машинашца болх беш хӀанз кхозлагӀа хьажкӀаш дӀайийнай цар. 130 гектар хула цар участок оасарах цӀена я. ХӀара гектара тӀара 45 центнерал кӀезигагӀа йоацаш фуалъяьха хьажкӀаш шоаш йоахаргхиларах тийша ба механизатораш.

Планах лерхӀачул дукхагӀа хьажкӀаш хьувкъийта тӀагӀертта къахьегаш я Джабаев Шамсуддин керте латта комплексни механизированни звено. Шийханнахьа шозза культиваци а яь, хӀанз нийлха йолча хьажкӀаш дӀаювш я из. Хий цуллача 75 гектар хулача лаьттара гектара тӀара 65—70 центнер фуалъяьха хьажкӀаш яха соцам баьб звено членаша.

И. ПЕТРУХИН.

УЗБЕКСКИ ССР. Юрта боахама къахьегамхошта юкъе шерлуш латт хьажкӀаш дикагӀа хьувкъийтара йола яхь.

Укх шера хӀара гектара тӀара 1500 центнерал кӀезигагӀа доацаш моша доакъар даккха лаьрхӀад Ферганcки области Ахунбабаевски района Куйбышева цӀерахча юрта боахама артела колхозникаша. Дика хьатӀа а яьннай, лакх а еннай «кхай аьла» цу колхоза лаьтташка. ШозлагӀа культиваци яь баьннаб механизатораш.

Сурта тӀа: Куйбышева цӀерахча колхозе хьажкӀий мугӀарашта юкъе обработка ещ боахк.

Г. Бойко сурт. **ТАСС фотохроника.**

Оаха яздаьчох хиннар

«ДУКХАГӀА ЙОАКХО Е КОА ТӀАРЧА ОАЛХАЗАРИЙ»

Иштта корта а болаш № 39 йолча «Сердало» газета тӀа кепа техаяр Ермоловски птицесовхозера кхоачамбоацараш дувцаш йола корреспонденци. Цу хьакъехьа укх тайпара жоп лу Нохч-ГӀалгӀай АССР совхозий управлене керттерча зоотехника нов. Мушкетова: «Соахка дийнна гӀалаташ дувргдоацаш, Ермоловски совхозе зоотехническо-ветеринарни контроль лелае лаьрхӀад управлене.

Республикерча кхыча совхозий чотах 550 тонн концентрированни доакъар дала лаьрхӀад Ермоловски совхоза. Цул совгӀа Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совето 1961 шера 18 мае еннача распоряженех 200 тонн ялатий отходаши 150 тонн комбикормаши еннай совхоза.

Совхоза директораи специалисташтеи тӀадиллад коа тӀарча оалхазарашта эшаш йола помещенеши Ӏамарчи кийчделга, хӀаьта иштта белгалдаьккхад фермаш дика опыт йолча кадрашца Ӏалашъе езаш хилар а»...

«ТОРОНАШ ЦХЬАТАРРЕИ ХЬОКХАМАШ ТАЙП-ТАЙПАРЕИ»

Цу лакхе белгалъяьккхача корреспонденце тӀа яздаьдар Наурски районерча Ленина цӀерахча колхозои «Терский» совхозои шоайла социалистически яхь лаьца хилар а, хӀаьта цу яхье Ленина цӀерах йола колхоз тӀехьайиса хилар а.

Наурски райисполкома председатела нов. Саввина укх тайпара жоп лу цу корреспонденце хьакъехьа: «8-ча июне колхоза хьайбай фермай болхлошцеи специалисташцеи совещани а яь, хьайбай боахам тоалургбола накъаш оттадаьд».

ДикагӀа вӀаштӀехьъяккха социалистически яхь

Укх деношка Грознерча юрта боахамеи заготовкаи болхлой профсоюза обкома пхелагӀа пленум хилар. ССКП XXII-ча съезда сийна социалистически яхь йоаржаяра профсоюзни боахамеи организацеша баьча балхах доклад йир обкома союза председатела нов. Моллаева.

Доклад еш нов. Моллаева, аьлар укх шера соахкарчул дуккха-дукхагӀа хьажкӀаш дӀайийнай вай республикерча совхозашкеи колхозашкеи.

Дика хьаллацад вай республикерча механизатораша Зармаева, Бетерханова, Мальсагова, Жидкова, Кагерманова, иштта кхыбараша цӀи хезача Ставропольски новатора П. Дениcенко дӀадоладь гӀулакх.

ХӀанз юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка доккхий декхараш латт. Уж декхарийла ба юрта боахама культураш дика хьувкъийтара чӀоагӀа терко тӀаяхийта, къаьстта хьажкӀашта а йохийташ. Цхьабакъда, доагтӀача тайпара царна гӀулакх дац цхьацца йолча районашка.

Масала, во гӀулакх ду Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски районашка дӀайийнача шекар доаккхача свеклана.

Укх шера махулла дукхагӀа хьайбашкара дулх, шура, даьтта, иштта кхыйола продукташ яхара чӀоагӀа къовсам лоаттабе беза профсоюзни организацеша.

ТӀайийца социалистически декхараш кхоачашдеча лоархӀам болаш гӀулакх да производственни совещанеш яр. Цу тайпара 118 совещани я вай республике. Из болх дика лелабу «Грозненский», «Терский», «Шелковской» совхозашка. Цхьабакъда, производственни совещаней балхаца дукха кхоачамбоацараш нийслу.

ССКП XXII-ча съезда сийна социалистически яхье баьннарий балха хан-ханнахьа итогаш яр, хьалхе лелаерашта Сийлен грамоташ, «Социалистическое соревнование отличник» яха значокаш телара болх вӀаштӀехьбаккха беза профсоюза болхлоша, йоах докладчико.

Доклад йистеяьнначул тӀехьагӀа къамаьлаш дир пленуме дакъа лоацаш хиннараша.

— Укх шера хьажкӀаши шекар доаккха свеклаи хьувкъийтара а хьайбашкара дукхагӀа продукци яккхара а тӀайийца социалистически декхараш кхоачашдара дукха балхаш даьд «Гудермесский» совхоза болхлоша,— аьлар совхоза болхлой комитета председатела нов. Мушникова.— Цу гӀулакха берригаш оарцагӀбаларах вӀаштӀехьдаьннад дулхи шуреи йохкара 5 бетта йола план кхоачашъе, цудухьа массехказа карара кара тела цӀе байрах еннай совхоза хьалхе лелаеча дояркашта, жа Ӏуша, иштта кхыбарашта а совгӀаташ тийннад.

Юрта боахама культураш хьувкъийтара берригa низ тӀабахийта къахьег «Шалинский» совхоза болхлоша. Духхьал шекар доаккхача свеклана гӀулакх де 65 звено вӀашагӀтехай. ХӀаьта укх шера хӀара гектара тӀара ялатийна лаьрхӀа 50 центнер хьажкӀаш чуэцаргья. Уж декхараш кхоачашдара чӀоагӀа къахьег профсоюзни организацеша. Цу совхоза коллективо даь балхаш а хӀанз ялат чуэцара ю кийчо а ювцаш къамаьл дир совхоза болхлой комитета председатела нов. Магомедхаджиева.

— Укх шера паччахьалкхенга шуреи дулхи дохкара пхе бетта йола план тӀехкхоачашъяьй тха совхозо,—аьлар Грозненский № 2 йолча баьца даарий-шурий совхоза болхлой комитета председатела нов. Абубакарова. Укх шера цхьаккха хьайба далийтадац совхозе. Хьайбашта кхоачамболлаш мошача доакъарийна а ялатийна а лаьрхӀа хьажкӀаш дӀайийнай. ХӀанз тӀайийца социалистически декхараш кхоачашдара чӀоагӀа новкъостал ду партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша.

Урус-Мартановски района «Горец» яхача совхоза шурий-товарни ферме хьайбаш леладерашта лерттӀа болх хьабе кхоачо ца хилара гӀулакхаш белгалдаьхар облсовпрофа лора нов. Степановас. Масала, доахан деттача дояркашта тӀадувха халаташ, шура чулелае флягаш, ведараш, иштта кхыйола хӀамаш яц кхоачамболлаш. Цу гӀулакха чӀоагӀа терко тӀаяхийта еза совхоза кулгалхоша а профсоюзни организаце а.

Пленуме къамаьлаш дир кхыча районашкарча совхозий кулгалхоша, болхлоша, болхлой комитетий председателаша.

Юрта боахама къахьегамхой ССКП XXII-ча съезда сийна дикача толамашца накъа бахара тӀахьехам бир пленуме.

Т. УЖАХОВА.

Юрта боахама Ӏилманеи толашагӀа йолча опытаи карагӀдаьннараш—производстве

Вай мохк хӀанз ше дегӀаахара кердача хана чу, шерра коммунистически общество хьалъяра хана чу беннаб. Цу хьалашка Ӏилманеи толашагӀа йолча опытаи карагӀдаьннараш производствана юкъедахьар керттерча декхарех да. ССКП ЦК январски Пленума соцамга хьежжа из лоархӀамера болх юртбоахама Министерстванеи опытно-хьокхама боахамаштеи тӀабиллаб. ХӀанз юрта боахама Министерства декхар да, Ӏилмана карагӀдаьнна дикагӀа дола хӀамаш, толашагӀа йола къахьегама методаш дуккхача нахага кхоачийтилга, ерригача колхозашеи совхозашеи юрта боахаме хьалха латтараша санна болх бертбола гӀулакх вӀаштӀехьдоаккхилга. ХӀанзарча хьалашка эггара юкъера звено я опытно-хьокхамий боахамаш.

Вай республике вӀашагӀбеллаб пхиъ опытно-хьокхама боахам: Грозненски дулха-шурий совхоз, жа леладу Терский совхоз, Сунженски района XIX-ча партсъезда цӀерах йола колхоз, Веденски района Ленина цӀерах йола колхоз, Нохч-ГӀалгӀай опытно-юртбоахама станце экспериментально-производственни боахам. Опытно-хьокхама боахамий специалисташ декхарийла ба шоай опыт Ӏоаяь ца Ӏеш, кхыча колхозийи совхозийи опыт вӀашагӀтоха а боахам лакхагӀча Ӏилман боараме лелабелга Ӏалашдар духьа из шоай зонерча боахамашта мамотга дукхагӀа юкъекхахьа а. Опытно-хьокхама боахам бокъонца хьокхаме а колхозийи совхозийи болхлой, колхозий председателийи совхозий директорийи, агрономий, зоотехникий, инженерий, кхыча специалистий цига хьажа аха догдоагӀаргдолаш а хила беза. Цхьадолча опытно-хьокхама боахамий кулгалхошеи специалисташеи уж вӀашагӀдехкача хьалхарча денношке а денз шоай болх эрга а баьккха, керттера уйла тӀаяхийтай толашагӀа йола опыт лаьттанцарчеи хьайбайи боахамий производствана юкъеяхьара.

ДӀадахача шера Грозненски дулха-шурий совхозерча дикагӀа болча механизатораша шишша жатка вӀашагӀа а йийза, дийнахьа а бус а болх бир. Укх шера совхоза кулгалхоша лаьрхӀад шишша жатка цхьана хургйолаш 6 агрегат вӀашагӀтоха а ерригача жаткаша дийнахьа а бус а болх белга вӀаштӀехьдаккха а. Дукха хьакхарч цхьана лоаттаелга вӀаштӀехьдаьккхад совхозе. ХӀара карта 210 хьакха хургйолаш уж екъарах, царна гӀулакх де ши механизатор мара везац, хӀаьта хьакхарчашта гӀулакх дарга дӀабода мах шозза лох а беннаб. Шура луча доахана эггара хьалха мочевина тела йолаьй цу совхозе, комплексни механизацеца кийчду доакъар. Опытно-юртбоахама станце хьажкӀашта механизированни обработка яра ерригa агрегаташ оасар доходу макхилгаш тӀехьа а дийза кийчъяро 70 процент дола мугӀарашкара оасар дӀа а доаккх, хьажкӀашта обработка яра кулгашца лоадама къахьега ца дезаш болх аттача а боаккх.

Жа леладу механизированни бригадаш вӀашагӀйохкаргйола балхаш деш латт Терски опытно-хьокхама совхозе. Кердача компрессионни методах Ӏоахарийи сиргӀалгаши йоӀаргйолаш болх вӀаштӀехьбаьккхаб республикански ветеринарни Ӏилма-тохкама опытни станце воккхагӀа волча Ӏилман болхлочо нов. Мочаловске. Нов. Мочаловске оттаьча методах доӀ Ӏоахарий укх шера дуккхача боахамашка. 10 июнь тӀакхаччалца компрессионни методаца 20 эзар совгӀа Ӏаьхар беӀаб. Дуккхача боахамашка доаханна тел антибиотикаш—доакъара терромицини биовитини. Антибиотикаш массайолча колхозашкеи совхозашкеи тела яхаро йиш хулийтаргья кагий хьайбаш кӀезигагӀа дойта, доаханна дулх тӀакхетийта, котамашка фуаш дукхагӀа дайта. Цхьабакъда, белгалдаккха деза, ерригача республике дӀалаьрхӀача Ӏилманеи толашагӀа йолча опытаи карагӀдаьннараш производствана юкъе ледара кхухьаш хилар. Дуккхача колхозий председателаша, совхозий директораша, юрта боахама специалисташа ССКП ЦК январски Пленума решенешка хьежжа эргабаьккхабац шоай болх, бокъонца де дезар дац хьалха латтарашта карагӀдаьннараш колхозийи совхозийи производствана юкъедахьара.

ХӀара районе, хӀара колхозе, совхозе ба хьалха латта механизатораш, хьажкӀаш лелаераш, дояркаш, кхыбола дика болхлой. Боахамий кулгалхоша доаккхал ду царех, царех дола хӀамаш дукха язду кепайоазон тӀа, цхьабакъда, кӀезига хӀама ду цар опыт массанега а дӀакхачийтара.

Массанена а довзаш да хьажкӀаш дика лелае харах цӀи хеза волча Шалински района «Джалка» яхача совхозерча Зармаев Абдул-СаӀида карагӀдаьнна хӀамаш. Н. С. Хрущева а бийцаб уж ССКП ЦК январски Пленуме. Шалински районерча кулгалхоша кӀезига къахьийгад цун опыт дӀайоаржаяра. 1960 шера хьажкӀаши силосни массеи кӀезига яьхай районе.

Республике дикагӀа йола доярка я «Назрановский» совхозера Барахоева Лемка. Цо 1960 шера хӀара фуражни Ӏаттагара 4406 килограмм шура яьккхай. Цун балха опыт дӀайоаржаяь хиннаяларе Наьсарен районерча совхозашта новкъостал хургдар доахана луш йола продукташ совъяха а шура дикка дукхагӀа яккха а, цхьабакъда, иштта нийсденнадац из. Наьсарен района кулгалхошеи совхозий директорашеи хӀара совещани массаза хул доаккхал а деш дувц хьалха латтача дояркаша даьха толамаш. Барахоева Лемка-м бокъонца доаккхал де йиш йолаш я ше даьхача толамех, цхьабакъда, Наьсарен района кулгалхой шоай хӀама дац доаккхал де йиш йолаш, лоадама хӀама даьдац цар цун опыт кхыча дояркашта дӀайовзийтара, шура яккхара республике эггара тӀехьайисачарех уж совхозаш яле а.

Республике дикагӀа йолча колхозашкеи совхозашкеи дикка опыт Ӏайнай хьажкӀаш, шекара свекла, баьца дарраш, сом, комсаш дика хьувкъаяра, балхаш деш да юртбоахама культураш лелаечеи хьайбай боахамерча халача балхаштеи комплексни механизаци яра.

Дуккхача боахамашка дуккха вӀашагӀа а етташ лелаю хьакхарч, кортамукъа а хийца лоаттаду доахан, хьалхагӀа дахкийт жа, доаханна кӀалтессаш кхоаб Ӏаьсий, механизированни бунашка яхкийт котамаш, кхыйола прогрессивни методаш а юкъейихьай.

Республике хьалха латтача боахамашка Ӏоаяь опыт колхоза производствана шерра юкъехьолга, лоалахарча республикайи областийи толашагӀа йола опыт Ӏомаелга, вӀашагӀтохилга, производствана юкъехьолга, хӀаьта иштта советски доазол дехьарчеи Ӏилманна карагӀдаьннараш производствана юкъехьолга Ӏилма-тохкама учрежденей, опытни станцей, опытно-хьокхама боахамий, колхозийи совхозийи кулгалхой, берригача юрта боахама специалистий керттера декхар да.

Ӏилма ларде латтача системах юрта боахам лелабара керттерча дешаех цаӀ да совхозаштеи колхозаштеи специализаци елга, хӀара района а хӀара колхозеи совхозеи а природни экономически хьалашка хьежжа боахама къаьст-къаьста доакъош нийса тардеш а боахама пайданегӀа хургдолча тайпара а дӀанийсделга. Нохч-ГӀалгӀай республика хьалашка юртбоахама производство бакъахьа дӀанийсъелгеи зонашка хьежжа боахамашта специализаци елгеи къаьстта боккха лоархӀам болаш да. Лаьттайи, климатическийи, экономическийи хьалаш вай республике бе-бе да, цудухьа цу хьалашка дуккха доакъош дола универсальни боахамаш леладелга гӀойле йолаш а дац.

Юкъ-юкъерча совхозашка специализаци яьчул тӀехьагӀа эггара хьалха яьча итоташа а дика результаташ еннай. Из хьахьокх укх даннеша:

1960 шера продукташ яхарга дӀадаха маьхаш:

центнер продукташ яхаргеи итт фуъ даккхаргеи дӀабаха мах (сомашца лоархӀаш)

продукташ	специализаци яьча	специализаци ца яьча
шура	9,6	14,6
тха	14,4	28,1
фуаш	0,4	0,6
баьца дарраш	5,4	9,1
сомаш	13,7	28,4
Цхьа центнер йоаккхаш дӀадаха сага ди		
шура	1,3	2,2
тха	37	78
фуаш	—	—
баьца дарраш	0,9	2,2
сомаш	—	—

Хьакхарч лелаеча кагий фермаш хиннача 1959 шера вӀашагӀъеллача хьакхарч лелаеча «Красноармейский» совхозе 1960 шера хояллал лакхъеннай къахьегама овсарле, хӀаьта хьакхий дулх даккхарга дӀабода мах шоззачул дукхагӀа лохбеннаб.

шераш	Хьайбашта 1 цнт. дулх тӀакхетийтарга дӀадаха сага-ди	1 цнт. дулх тӀакхетийтарга дӀадаха доакъар	1 цнт. дулх тӀакхетийтарга дӀабаха мах
1959 ш.	7,8	8,1	1703 сом
1960 ш.	4,5	6,0	826 сом

ЗӀамига мара йоаца, 1960 шера Совнархоза УРС-агара юрта боахама Министерства доалахьа дӀаенна № 3 йола совхоз Предгорни совхоза лаьтта хьа а теха шерийр, къаьстта сомаши баьца дараши леладергдолаш специализаци а йир. Май бетта мара дӀа ца а луш, баьца дарраш геттара тайна дӀадийна доллашехьа а, юххьерча шера а тӀехьа дика хьувкъамаш даьлар.

	1959 шера Предгорни баьца даарий-сомий № 3 йолеи совхозаш цхьана	1960 шера специализаци яь № 3 йола баьца даарий-сомий совхоз
Баьца дарраш дӀадийна лаьтта (га)	272	250
Деррига даьха баьца дарраш (тонн)	27840	40240
Цхьан гектара тӀара даьннараш (цнт)	102	160
1 цнт. яккхарга дӀабаха мах (сом)	72	55,9

Цу цифрашкара гуш да, хӀамаш дӀайийна лаьтташ кӀезигагӀа доллашехьа а, совхозе баьца дарраш шозза гаргга дукхагӀа даьнна хилар а уж кхедарга дӀабаха мах дикка лохбенна хилар а.

Тайп-тайпара боахама кагий доакъош хургдоацаш уж вӀашагӀтохаро а колхозаштеи совхозаштеи специализаци яро а йиш хулийтаргья комплексни механизаци, толашагӀа йола технологи, къахьегам вӀаштӀехьбоаккхаш йола прогрессивни методаш производствана сихагӀа юкъеяхьа, боахамаша йоаха продукташ лакхъе, юххера а, цо торо хулийтаргья 100 гектар лаьттан лоархӀаш юртбоахама продукташ дукхагӀа яха а уж яхарга дӀабода мах лохбе а.

Нохч-ГӀалгӀайчен юрта боахама къахьегамхоша доккхий социалистически декхараш тӀайийцад ворхӀ шера план ханал хьалха кхоачашъе аьнна, чӀоагӀа къовсам лоаттабу ялат, дулх, шура, кхыйола продукташ дукхагӀа яхар духьа.

Юрта боахама Ӏилманеи толашагӀа йолча опытаи карагӀдаьннараш производствана юкъе дахьаро колхозаштеи совхозаштеи новкъостал дергда шоай декхараш сийленца кхоачашдара.

А. СЛЮСАРЕВ,
Нохч-ГӀалгӀай АССР юрта боахама министр.

Доазол дехьара

Сенна сагота я американски правительство

ЛОНДОН, 13 июнь. (ТАСС). «Скотсмен» яхача газета доазол арахьарча политика обозревателa яхачох, кердачa къулбехьенкорейски тIема режимо Къилбаседа Кореяна духьала тIом хьоабе мег яхаш дувц.

Къулбехьен Корея халача хьала тIа дола экономически гIулакх переворот хинначул тIехьагIа кхы а чIоагIагIа халача дахад, йоах обозревателa.

Американски правительство кхер, —йоах дIахо статья тIа, — нагахьа санна экономически халонаш чIоагIлойя, общественноста терко тувлаяр духьа керда режим Къилбаседен Кореяца тIом хьоабе а гIерта, цунах из юха духьал а яьнна, къулбехьенкорейски эскар «кIалдисар».

Американски эскарцарча наьха „улицашкара тIемаш“

ТОКИО, 13 июнь. (ТАСС). Токиорча Фукудзака цхьан фирме гIулакха тIа вола са балхара чувоагIаш шин американски салтечо вайхав. Из вовхале хьалхагIа, японски полицена гучадаьнначох, Татикава яхача базе американски тIема полицеца болх беш бола салтий цхьанахьара автомашина а лочкъаяь, цунца Токио баьхка хиннаб. «Токио таймс» яхача газето беча хоамах, бандитех цаI лаьцав.

Укх тIеххьарча хана японски кепайоазоно каст-каста дувц американски эскархоша Японе леладу уж тайпа гIулакхаш. Американски салташа къаьстта дукха ду зуламаш Окинава яхача японски островашка. «Окинава таймс» яхача окинавски газета алхха цхьан номер тIа ювц цу островерча базашка гIулакхе болча американски салташа довнаш деш, нах бовхаш, леташ гIулакхаш леладаь 15 совгIа моттиг. Окинавски городашка бокъонца улицашкара тIемаш леладу американски салташа.

КIАЙЧА ЦIЕНО ЯЬ ЗАЯВЛЕНИ

НЬЮ-ЙОРК, 11 июнь. (ТАСС). Н. С. Хрущева Дж. Кеннедега дIаденна, германски дош а атомнии водороднии герза тохкамаш делга соцадарах дола дош а дувцаш дола памятни запискаш Советски Союзе кепа теха арадахарца дувзаденна кепайоазон дешаш леладеш волча КIайча цIен секретара помощника Эндрю Хэтчера Палм-Биче (Флорида яха штат) къаьстта заявлени йир корреспонденташка. «Уж памятни запискаш,— аьлар цо,— хьажа йоаггIаш йола правительственни органаш а керттерча даькъе паччахьалкхен департамент а хьожаши царга Iомадеш да».

Хэтчера аьлар. цу деша хьакъехьа КIайча цIено хIанз хIама дувцаргдац.

Керда эскараш дахийтад Анголе

ЛОНДОН, 12 июнь. (ТАСС). ТIа-тIа чIоагIлуш латтача Анголай халкъо лоаттабу къаман-кортамукъален болам сихдаь метрополера цу африкански колоне тIаозаш латтача кердача эскарий низашца юхакъовла гIерт португальски колонизатораш.

Рейтер яхача агентства корреспонденто Луандера беча хоамах, 2000 гаргга салте юкъе а волаш дола португальски эскар «ангольски гарнизон чIоагIъе» доагIа аьнна, селхан «Веракрус» яхача лайнерца Лиссабонера цига кхаьчад.

Герз тIа а долаш цу тайппара Луанде кхаьчад «Софала» яха базара леладу кема. Колониальни эскарах хьатохар духьа кастта Луанде кхоачаргдолаш да керда тIема низаш.

ЛОНДОН, 12 июнь. (ТАСС). Селхан кемаца Лиссабонера португальски эскараш дахийтад «Португальски Гвинеера гарнизон чIоагIъяр» духьа. Рейтер яхача агентства лиссабонски корреспонденто беча хоамах, цу кема цIи а тIаувзача эскарий дукхал а къайла лоаттаю.

ФРУНЗЕ. Киргизски ССР Iилмахошка доккха совгIат кхаьчад — республика Iилма Академе керда здани. Цига я кердагIа йолча техникаца хьалъяь институташи лабораторешиr.

СУРТА ТIА: Киргизски ССР Iилма Академе керда здани.

А. Клейменова сурт. ТАСС фотохроника.

Лаосера тIема провокацеш

ХАНОЙ, 12 июнь. (ТАСС). «Патет Лао оаз» яхача радиос хоам бу, Фумай Носавана — Бун Ума группировкай эскараша сацийтац шоаш королевски эскараштеи Нео Лао Хак Сата парте тIема низаштеи духьала еш йола тIема провокацеш, яхаш.

Вьетнамски информационни агентства беча хоамах, радиопередачо яьхад, капитана Кам Фа командах болча мятежникий отрядо 14 мае атака а яь, Вьентьян яхача провинцера Хат-Киенг яха союзни эскарий (королевски эскари Нео Лао Хак Сата низаши. — **Ред. прим.**) кара хинна район дIалаьцар.

Хат-Киенг яха моттиг дIалаьцача мятежникаша 16 мае атака йир цу провинцерча Нанок-Куме латтача союзни эскараштa духьала. Бахача нахах массехк саг вийна а човнаш яь а ва.

20-ча мае Нанок-Кумерча союзни эскараштa минометаш йийттар мятежникаша. Венна а чов хинна а 8 саг ва.

4-ча июне мятежникаша атака яьй Вьентьяна 23 километр гаьна уллача На-Нунг яхача юртарча королевски эскараштеи Нео Лао Хак Сата эскараштеи. Бахача нахах вийна а човнаш яь а массехк саг ва.

Передача тIа цу тайппара хоам бора, Хат-Киенг дIалаьцачул тIехьагIа На-Фунг яхача районе чубелар мятежникаш, яхаш.

ГДР-е Дагестана халхархой толам

БЕРЛИН, 11 июнь. (ТАСС). Йиззача ткъаь пхиъ минута ца соцаш тIоараш дийттар немецки паччахьалкхен опера чуйолча здане селхан «Лезгинка» яха Дагестана халкъа халхара Паччахьалкхен ансамбла концерт тIеххьара чакхдоалаш «Дагестана кхашка» яха халхара сюита лекхачул тIехьагIа.

Концерта программа юкъедихьадар дикагIа дола дагестански халкъа халхараш. Зрителаша даьча дехарах дуккха номераш шозлагIа юха а кердаьхар.

Берлине концерт оттадарца чакхбаьккхар «Лезгинка» яхача ансамбло Германски Демократически Республике 5 кIира гаргга ха йоаккхаш ше лелабаь гастрольни никъ. Культура министерстваи германо-советски доттагIлен Обществa правленеи селхан прием йир советски артистий сийна. Ансамбла делар памятни совгIат — германо-советски доттагIлен Обществa байракх.

ТАСС-а корреспондентаца ше къамаьл деш ансамбла художественни кулгалхо волча РСФСР искусствай заслуженни деятела Исраилов Танхос аьлар: ГДР культура министерства хьоашалгIа хьийха ена республике хиннай тха къона коллектив. Доазол дехьа эггара хьалха оаха бихьа гастрольни никъ бар из. Оаха оттадьча 35 концертага хьожаш бIаь эзар гаргга саг хиннав. Немецки зрителаша массанахьа а безаме тIайдора тхо.

Керда специалисташ арахецаргба

Тайп-тайпара балха говзалаш Iомаю юкъера школа йистеяьккха болча кагирхоша Грознерча № 1 йолча технически училище. Масала, цига Iомабу аппаратчикаш, лаборанташ, промышленни оборудованена ремонт ю слесараш, иштта кхыбараш а.

ХIанз училище дешача кагирхоех 24 группа яьй. Царех 13 группа ССКП XXII-ча съезда сийна коммунистически къахьегама резервай бригада цIи яккхара къовсам лоаттабеш я.

Дукха болх баьб училищерча кагирхоша металлолом гулъеча. Iаьржеи бос болеи металлолом гулъяра план дуккха тIеххоачалгъяьй цар. Металлолом гулъеча дика болх баьб комсомольцаша Абдулаева, Бородина, Сурмачева, иштта кхыбараша а.

Училище тайп-тайпара говзалаш Iомаеча кагирхоша дика дакъа лоац художественни самодеятельносте. Художественни самодеятельноста халхарий, хоровой, музыкальни, иштта кхыйолча кружокашка дакъа лоацаш 100 гаргга дешархо ва. Каст-каста самодеятельни коллективо контрольно-измерительни приборай управлене, аэропорте, химикай Двореце, иштта кхыйолча моттигашка дика концерташ увттаду.

Дика лелабу училищерча кагирхоша халкъа дружинникай болх. Из болх беш дукха дешархой ба хIанз. Царех дикагIа болх беча Ильященкона, Рубайлона, Дубникова Сийлен грамоташи совгIаташи деннад.

Укх шера июль бетта тайп-тайпарча предприятешка болх бе 60 аппаратчики, 30 машинист-компрессорщики, иштта кхыбола керда специалисташи арахецаргба училище.

П. ПОПОВ.

Зрителаш раьза хилар

Укх деношка Шалински района «Джалка» яхача совхоза 1-ча отделене баьхка хилар Грознера Московски цирка артисташ. Цига шаьрача ара хьахьекхар цар шоай тайп-тайпара цирковой номераш. Московски цирко оттаяьча представленега хьажа гулвеннавар 200 гаргга сат.

ЧIоагIа хоза хийтта тIайийцар гулбеннараша цирковой коллективо оттаяьча программацара акробатически, гимнастически, иштта кхыйола а номераш.

М. ЭПЕНДИЕВ,
«Коммуниста байракх» яхача газета болхло.

Котъяьлар „Спартак“

Укх бетта 12-чеи 13-чеи дийнахьа Грознерча «Динамо» яхача стадионе волейболах лейзар Тбилисера физкультура института командеи Грознера «Спартакиi». Хьалхарча дийнахьа счет 3 : 1 а йолаш котъяьлар «Спартак».

ЧIоагIа сакъердаме дар шоллагIча дийнахьа, 13-ча июне, хинна ловзар. Гуш дар хьалхарча дийнахьа шоаш эшар дага а доаллаш котбала лаьрхIа тбилисцаш болга. Хьалхарча партех котбаьлар тбилисцаш. ХIаьта шоллагIеи кхоалагIеи партеш хьаяьхар грозненцаша. ЙиълагIча парте юха а котбаьлар тбилисцаш.

Сакъердаме яр пхелагIа парти. Шоай говзал юкъе а йихьа, счет 15 : 5 а йолаш котбаьлар грозненцаш.

Къона коллектив я Тбилисерча физкультура института яр. Укх шера «А» классе волейболах ловза бокъо яькхай цо. Грозне хиннача доттагIлен ловзаро дIахо а лакхъергья тбилисций а грозненций а говзал.

М. ЭЛЬМУРЗИЕВ.

АХКАН КАНИКУЛАШ...

Уж дешаш хьахезача дог гIоздаргдоацаш бер мичад.

Бераштa безаме а сакъердаме а хургйолаш болх вIаштIехьбаккхар духьа Нохч-ГIалгIай областной пионерски Совето облсовпрофацеи педагогически институтацеи цхьана отрядни вожатеш бола педагогически института студенташи городал арахьарча болх бергбола вожатеш-производственникаши вIашагIа а теха, царца бархI дийнахьа болх баьб. Лагерашка пионеращца болх мишта бе беза хайнад отрядни пионерски вожатешта. Пионерски вожатеши воспитателаши вIашагIа а теха, ялх дийнахьа семинар яьй 29-ча мае денз 3-ча июне кхаччалца.

Городал арахьарча пионерски лагерашка кхаь а сменах болх беш хургва Нохч-ГIалгIай пединститута, педучилища студентех а комсомольцех-производственникех а вола 240 отрядни пионерски вожати.

Кхаь шерал кIезигагIа боацаш болх баь стаж а йолаш вола 12 лакхехьара пионерски вожати вахийтав городал арахьарча пионерски лагерашка болх бе. Укх шера городал арахьарча 12 лагере салоIаргда 11 эзар совгIа долча беро.

Городал арахьарча пионерски лагерашка соахкарчул дукхагIа бергба болх укх шера пионераш-инструктораш кийчбара.

ХIара лагера хьалхашка декхар оттадаьд хIара кружоках, мастерскех, пионерски отрядах пионерски актива школа, пионераш-инструктораш кийчбеш йола школа хилийта аьнна, хIара пионерага, хIара пионерски отрядага, дружинага шоай болх «ДоаггIача тайпара накъа гIоргда вай ССКП XXII-ча съездаи пионерски организаце 40 шу дизараи» яхача лозунгаца дIабахьийта аьнна.

Цудухьа лагерашка а пионерски двухлетка кхоачашъеш дIахо гIоргба пионераш, цу гIулакха вIашагIъеххка пионерски отрядаш хургья хIара лагере.

Пионерашеи школьникашеи лагерашка салоIача хана сакъердаме балхаш чакхдоахаргда Нохч-ГIалгIай пионерски Совето: «Даха доаггIача тайпара ССКП XXII-ча съезда а пионерски организаце 40 шу дизара а» накъа дахара болх дикагIа малагIча отряде вIаштIехьбаккха хьажар духьа яхь оттаяьй пионерски лагерашта юкъе; ерригача лагераша дакъа а лоацаш спартакиада ергья, городал арахьарча лагерашкарча пионерийи школьникийи художественни самодеятельность увттаергья, и. кх. дI.

Массайолча районерча комсомольски комитеташа, пионерски организацей советаша, халкъа образоване отделащца цхьана оарцагIа а яьнна, хIара районе колхозий лагераш яхкийта еза.

Берий къахьегам, культурни салаIар вIаштIехьдаккхарга, кхача хилийтарга, бераш колхозийи комсомольско-кагирхойи лагерашка, дешархой производственни бригадашка машинащца дIакхувлилга вIаштIехьдаккха деза комсомольски комитеташа.

Колхозий лагерашкареи производственни бригадашкареи берригa болх дуккхача лаьтта обработка е а ца гIерташ балха опыт Iомаяра тIабергзабаь хила беза.

Вай республикера пионераши школьникаши укх шера пионерски организаце 40 шу дизара хетаяьча III-ча Ерригсоюзни экспедицена юкъе бахаб.

Дай-мехка гIолла туристически походаши экскурсеши ергья укх шера аьхки дуккхача пионерски отрядаша. ХIанз вай республике 500-га дIакхоачаш йолча экспедиционни отрядашеи красни следопытий отрядашеи кхы а дукхагIа болх бергба Нохч-ГIалгIай пионерски организаце историех йола материалаш гулъеш.

Дуккха сакъердаме походаши экскурсеши ергья МагIалбика, Ачхой-Мартановски, Советски, кхыча районашкара Iаьржача форда тIа, город Севастополе, дай — мехка гIолла.

Массаза санна къоначa туристий республикански слет хургья август бетта, Грознеи МагIалбикеи городашка улицашкарча футбольни командай яхьаш хургья.

Городал арахьарчеи города юкъерчеи лагерашка металлолом гулъеш хургья «Волга—Центральни Европа» яха доттагIлен мехкдаьтта проводага дIаяхийтара.

Республикански пионерий Двореца иллеи халхареи ансамбль республика кхашка къахьегаш боахкача болхлошта ший сакъердамегIа дола концерташ увттаде ухаргья.

Республика пионераша ахкан замалахь чакхдоахаргдолча цу дерригача гIулаккхех Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша ССКП XXII-ча съезда лургдолча совгIатах цхьа дакъа хургда.

Д. ДАУРБЕКОВА,
ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома школьни отдела заведующи.

Общественноста новкъостaлца

Боккха теркам бу тха районе школаш кердача дешара шерага кийчъяра. 60 процент совгIа кIореи дахчеи кийчдаьд районерча школаштеи хьехархоштеи лаьрхIа. ХIаьта дерригача Iана кхоачамбалла кIори дахчеи Iалашдаьд Белоречински ворхI шера йолча школо (директор нов. Новиков), Истисински ворхI шера йолча школо (директор нов. Лачинова), Кошкильдински ворхI шера йолча школо (директор нов. Висхаджиев), Комсомольскии Азамат-Юртовскии юкъхьерча школаша (заведующеш нн. Алаиаеви Ахмадови), иштта кхыяраша.

ЛаьрхIа дIахьу дукхагIа йолча школаша ремонт яра гIулакх. 18 июне ремонт яь яргйолаш я Гудермесера юккъера школа (заведующи нов. Литвинцова). Городера 8 шера йолча школо (директор нов. Никитина) 20 июне йистейоаккхаргья ремонт.

Дика вIаштIехьдаьккхад цхьайолча школашка общественноста низаца ремонт яра гIулакх. № 12 йолча интернате дешархошеи, хьехархошеи, технически болхлошеи ду ремонтни балхаш, хIаьта 1-гIа июль тIаккхачалехьа яь йистейоаккхаргья цар ремонт. Дешархоша новкъостал ду школай парташ тоадеш, складской помещенеши мастерскешта эшаш дола цIеноши хьалдеш.

№ 1 йолча юкъерча школанна (директор нов. Шурунова) дукхагIа долча даькъе дешархоша шоаш ю ремонт. Цул совгIа 62 гектар хиллал йолча хьажкIаштa доал деш а ба цу школера дешархой.

Новогрозненча № 2 йолча интернате (директор нов. Попов) хьалъе йолаяьй 160 бера лаьрхIа йола общежити. Укх аьхки хьалъяь яккха а лаьрхIад из дешархоша новкъостал а деш.

Дика латтац ремонта гIулакх Энгель-Юртарча школе. Укхаза ерригa пхи класс мара яц, хIаьта кердача дешара шера 20 класс хургья укхаза. Школах хьатIахетта массехк класс хьалъе лаьрхIад укхаза укх гаргтарча хана. Бакъда, «Октябра 40 шу» яхача колхозо цу гIулакха еш хайра йоакхо-м яц.

Дешархой низаца школана гонахьа штакетниках карт яьй, 150 сомий та дIаегIай, харбазаши хьажкIаши дIайийнай.

Районе мел йолча школашта ремонт яь яккха лаьрхIад 1-ча июле.

ЧIоагIа йоакхо ю школай коллективаша книжкаши, тетрадаши, гойтара пособеши Iалашъяра а. Дешара шу долацалалехьа кхоачам хиллал Iалашъяь хургья уж цIераш мел яьха хIамаш.

Школаш кердача дешара шерага кийчъяра доккха новкъосталаш ду юрта Советаша, колхоза правленеша, предприятеша, общественносто. Иштта ца хилча, духхьал цхьан школай администрацешка лерттIа чакхдоаккхалург а дацар из сийлахьа гIулакх.

Ю. СКРИПЧЕНКО,
Гудермесерча райОНО заведующи.

ХьажкIаш лелаечун ди

Нохч-ГIалгIай АССР. Министрий Советерча радиовещанеи телевиденеи комитето а, республика культура министерства а, юрта боахама министерства а Нохч - ГIалгIайчен хьажкIаш лелаерий ди дIахьу тахан.

Тахан республикански радио микрофона хьалхашка нохчий, гIалгIай, эрсий меттала къамаьлаш дергда хьажкIаш дика хьувкъае Iемача говзанчаша, юрта боахама специалисташа, культурно - просветительни болхлоша. ЦIи хезача хьажкIаш лелаерий заявкаех концерташ увттадергда.

Шоаш хьажкIаш мишта лелаю дувцаргда Шалински, Гудермесски, Наьсарен, Ачхой-Мартановски, Сунженски районашкарча механизатораша.

Из ди дIахьош чIоаггIа дакъа лоацаргда культура болхлоша. Тахан дерригача культура цIеношка, юрташкарча клубашкеи библиотекашкеи вIашагIдолларгда радиопередачашка массане а цхьана ладувгIаргдола гIулакх, юрта боахама специалисташеи хьажкIаш лелаерашеи беседаш ергья дIайийнача культураштa гIулакх дари ялаташ чузцара кийчо яри дувцаш. Культпросветучрежденешка кинофильмашка хьожаргба, книжкай выставкаши базараши хургья, художественни самодеятельноста концерташ увттадергда.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

ХIама хан-ханнахьа даа деза

Сага организмо кера чухь беш бола берригa чоалханера болх лерттIа хилийтара къаьстта кхачан рацион хила еза: маькх, хьоанал, дулх, кхыйола продукташ. Цудухьа кхача дика баарга хьежжа сага унахцIено дика а организм чIоагIа, моллагIча халонашта духьалъотталуш а хул. Денна къахьегаш дIабода низ ханнахьа а дика а кхача буаш юхаметтаоттабеш ца хилча мишта лелалургва саг. Кхача баара гIулакх дика вIаштIехьдаккхаро йиш хулийт унахцIено чIоагIа лелае. Нагахьа санна денна кера эшаш бола кхача дика лоаттабойя, организма хьинар лакха латт, хIаьта нагахьа санна кхачан гIулакх во вIаштIехьдаьккха хуле, вешта аьлча хан-ханнахьа дийнахьа кхозза кхача буаш а цу кхачанна юкъе эшшаш йола хьоанал, белокаш, углеводаш йоацаш а хуле, организма низ бох, моллагIа а лазар кхетара атта хул.

Нагахьа санна кхача ха дукха юкъейолийташ — Iуьйрийна геттара хьалха е бийсанна ха яхача хана буэ — хIара денна лелае езаш йола рацион йох. Цунах лазар хул гийгаи чураштеи.

Цамогаш хинна саг кIомеи диреи хIама даа йиш йоацаш, диет лелае езаш хул, хIаьта цул тIехьагIа хронически гастритага доал из лазар. Гастрито лазар гаьна доаккх, тIехьагIа гийга чу чов а ю. Цу лазаро кхы а чIоагIагIа хало ю сага. Кхача ханнахьа баар аттагIа да, уж лазараш а кхийтта дуккхача хана цамогаш лелачул. ХIама кIезига дуаш, вай мархаш долча хана санна, кIираш а бетташ а дахаро сага организм тишъю, цудухьа атта лазар кхет сагах, цкъаза валар а хул.

Лазар кхетари ца кхетари, из лазар кхеталехьа цо биаьча кхачага хьежжа хул. Кхачанца кхоачамболаш белокаш, хьоанал, углеводаш, минеральни веществаш, витаминаш ца хилча лазар кхета атта хул. Кхачан гIулакх лерттIа ца леладеча наха кхийтта дизентери тIа-тIа чIоагIденна а гаьна даьнна а моттигаш я.

Пехкашкара лазараш а кер биззал кхача ца баарах тишбеннача наха дукхагIа хул. Цудухьа кхача баара гIулакх боаггIача тайпара лоархIам а беш леладе деза хIара саго.

М. БЕЙМУРЗАЕВ,
лор.

Агитатор-производственник

ССКП ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъяраи XXII-ча съезда сийна дикача совгIатаца накъа бахараи чIоагIа къахьег МагIалбика района «Ингушский» совхоза 2-ча отделенерча 5-ча полеводчески бригадо. ХIанз чуйинна хьажкIаштеи гидуаргаштеи гIулакх деш ба уж.

Къаьстта дика болх бу Б. Акмурзиев керте латтача механизированни звенос. Дика кийчдаьча лаьтта дIайийнача хьажкIаштеи гидуаргаштеи культиваци яьй, иштта кхы а болх баьб.

Дика опыт йолаш ший болх бовзаш волча механизатора агротехнико яххача тайпара лелабу кхашкара болх. Дика механизатор хиларал совгIа агитатор а ва Акмурзиев. Цо болх беча бригаде хIара кIирах производстве даьха толамаш хьахьокхаш боевой листокаш арахец, хIара дийнахьа балха хьалхе лелаерий цIераш сийлен Доска тIа йоах, хан-ханнахьа керда газеташи, журналаши деш, тайп-тайпарча темах беседаш ю. Цу тайпара болх кхыча бригадашка а лелабу агитатора.

Шоай опыт дIа-юха йовзийта а дикагIбарий яр хьаIомае а доттагIлен республикашка ваха хиннав Акмурзиев. Иштта дукха ха йоацаш Кабардино-Балкарски республикерча Ленина цIерахча колхозе баха хиннаб уж. Цига хьажкIаш лелаяра опыт дIа-юха йовзийтай.

Масала, хьалха трактора тIехьатайсача культиватора щелаш ирдара полевой станашка аха езаш хинналяле хIанз из болх кхашка бу механизатораша. Цу гIулакхо торо хулийт балха ха дикка кхояйта. ХIанз из пайданера гIулакх совхоза кхыча отделенешка а юкъекхувл.

Укх шера хьажкIаш дика хьувкъийтара тIайийца социалистически декхараш сийленца кхоачашдара къахьегаш я хIанз Акмурзиева звено.

А. ГЕТАГАЖЕВ,
«Ингушский» совхоза комсомола комитета секретарь.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Театр

ЛОАМАН КХАЛСАГАХ...

Лоаман кхалсага вахара хетаяь я Дагестанерча гIорваьннача поэта Гамзатова Расула язъяьча «Лоаман кхалсаг» яхача поэмах оттаяь йола «Аьсет» яха пьеса. Поэто майрра гучабоах «дай» Iаьдалах кхалсаг яхийта гIертараш, хIаьта кхалсага ираза новкъарле еш болчарца цIенхаштта ше къовсам лоаттабергболга дIа а кхайкаду.

Укх деношка Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен драматически театре цу пьеса премьера хилар (режиссераш Л. Горькая, М. Минаев, художник А. Белов).

...ТIеххьара экзаменаш дIа а енна, итт класс чакх а яьккха, школаца Iадика ювцаш, дегаш гIоздаьнна, хийисте гIолла ловзаш хьайоагIа цхьана дешаш хинна кхо йоI: Аьсети, Падами, Касирати. ХIаране дувц цар шоай дагардар.

— Со гIалий тIа лакхехьарча дешара заведене деша гIоргья, йоах Аьсета. Цхьабакъда, иштта атта кхоачаш хилац Аьсета дагалаттар. Аьсет зIамига йолча хана денз «дай» Iаьдалах цу юрта вахаш волча Османа йийха я, хIаьта из везацар, аьнна, цунга яха декхарийла а я. Цунна веза студент Юсап. Цхьабакъда, ший лоIаме яц Аьсет. Цун дас Iаьлас йоах, хий юха тIехьашкахьа додаш дац, наха хьалхашка сий доацача варг ва со, денна дош аз дохадойя. Боккха бала кхаьчаб Аьсетага.

Укххаза пьеса авторо ший тайпара нийса никъ лох. Хьехархочо Вера Васильевнас хьехар ду Аьсета. Хьохье духьал отта еза тIехьадисача гIулакхашта, йоах цо цунга. Из хIанзалца хинначарех йоккхагIа йола экзамен я.

Аьсета чIоагIо ю тIехьадисача гIулакхашта кара ца яха. Зоахалола боккхий нах баьхкача цо царга цIенхаштта дIаоал! «ЦIаккха а гIоргьяц со Османага!» Даьцеи, наьнацеи эгIа хала дале а Даьхено шийна беннача сийрдача новкъа майрра дIахо йода Аьсет...

«Аьсет» яха пьеса дикка говза вIашагIъелла я. Дукха сценаш я геттара дика оттаяь. Кхетамца оттаяьй хьалхарча картина тIара хи йистера, шоллагIча картина тIара Iаьлас ший йоIаца къамаьл ду, Аьсет цIагIара дIайода, иштта кхыйола а сценаш. Пьеса язъяьй дикача меттаца, халкъа багахбувцамах говза пайда а эцаш.

Аьсета роль ловзаю Нохч-ГIалгIай театре хьайийлача театральни студе дешаш йолча З. Багаловас. Къона артистка талант йолаш я. Образ дика кхета а еш ловзаю цо ший роль. З. Багаловас цхьатарра дика ловзаю лирически а дега Iадкъаш йола а сценаш. Къаьстта дика чакхъяьккхар цо, Аьсет ший хьехархочунца Вера Васильевнайца вIашагIкхета, из цIагIара дIайода, институте Юсапаца вIашагIкхета, иштта кхыйола сценаш. Аьсета образ кIоаргга гайта карагIдаьлар З. Багаловайна. Къоначa артистка хьалхара роль я из. ДIахо йодача хана актера говзал дикагIа Iомае ка яйла хьа, аьнна, ловца боаккхаргба вай З. Багаловайна.

Аьсета даь роль ловзаю РСФСР-а заслуженнии Нохч-ГIалгIай АССР халкъеи артиста Я. Зубайраева. Цо гойташ вола Iаьла цIена дог долаш, сабаре, къахьегам дукха безаш вола лоаман саг ва. ДикагIа вола жа Iу ва из, хIаьта дIаяхача замах юхедиса цхьадола тIехьадиса гIулакхаш доахкаш ва. КIоаргга образ гайтарал совгIа, артиста карагIдаьннад дика сурт лаха а. Дог ураоттадаь, цхьаккха сцена тIех ца ловзаеш, чакхъяллалца дика ловзаю из роль Я. Зубайраева.

Ший тайпара сурт а гойташ Османа роль дика ловзаю артиста С. Ильясова. КIоаргга гойт цо цун образ. Тайп-тайпара йолча сценашта ше вувцар а хиле дIаотта дика карагIдоал артиста. Цхьабакъда, С. Ильясова чакхъяллалца цхьа тайпара гойт Османа образ. Осман а, кхыбараш санна дика а во а оамалаш йоахкаш, ший тайпара уйлаш йолаш саг ва. Цудухьа кIоаргагIа тайп-тайпарча оагIорахьара хьокха еза из образ.

Дика ловзаю Лабазана роль артиста А. Дениева. Дукха комически ролаш я цо тайп-тайпарча пьесаш тIара ловзаераш. Цудухьа халада хьалхарчарех кIезиг-дукха тара йоацаш ерригa ролаш чакхъяха. Цхьабакъда, Лабазана роль ловзаеш А. Дениевна карагIдаьннад ший тайпара сурт лаха, хIаьта а цхьаццайолча моттигашка ца эшаш беламе ловзаю цо из роль: сов кертагIа доах Лабазан дукха молаш хилар, тIех ловзаю цхьайола моттигаш (Османа иккаш Iойоаха сцена).

Геттара чоалхане роль я поэта яр. Артиста Х. Нудушева кIоаргга кхетаю из образ, хIаьта цхьайола моттигаш дика ловза а ю, къаьстта тIеххьара сцена. Бакъда, поэта образ кхы а кIоаргагIа гойта езаш я. Пьеса тIара поэт, тIемахо санна, дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашца къовсам лоаттабе араваьнна ва. Цунна дега лоалац тIехьадиса гIулакхаш, из образ дикагIа йола идеяш гойташ я, хIаьта спектакле поэт дукхагIа долча даькъе комментатор ва. Из образ дIахо кIоаргагIа хьокхаргйолаш дола гIулакх вIаштIехьдаккха декхарийла ва режиссер а артист а.

Дика ловзаю студента Юсапа роль артиста М. Хадзиева. Цхьабакъда, из образ схематични а я, хIаьта пьеса авторо кIоаргга вIашагIъелла а яц.

Пьесацара цхьайола дуккхача наха ловзаеш йола сценаш дика вIаштIехьъяьхаяц. Пандар а лекхаш хьабоагIача кагирхоша хи тIа яха Аьсет шоашта хоелча, цун маьрел дувцаш къамаьлаш ду. Массане цхьатарра ешац стихаш, хIаьта ерригa сцена а эсала ловзаю.

Кхоачамбоацараш долаш я пьеса тIеххьара сцена. Махачкале гулбеннача наха юкъе ший форма а ювхаш гучавоал Аьсета юртара шофер а. Сов йIаьхъяь я Османа коа хьоалчагI деш дукхагIа долча даькъе дика вIаштIехьъяьккха йола сцена а. ХIара спектакле чIоагIа лоархIаме я музыка. Къаьстта музыка эшаш я «Аьсет» яха спектакль, хIана аьлча стихащца язъяьча пьеса чулоацам тайп-тайпара чоалхане сценаш йолаш ба. Цхьабакъда, Б. Рисензона язъяь музыка чIоагIа ледара я: халкъа музыках пайда эцаш язъяь а, пьеса чулоацамца бувзам болаш а яц.

«Аьсет» яха спектакль идейни чулоацам дика болаш, пайдане я. Безаме тIайийцар из зрителаша.

А. МЯКИЕВ.

СЕРДАЛО
4-гIа оагI. 15 июнь, 1961 шу.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре
Йоккха зал — «Майравар» (США фильм).
Долалу: 8, 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.
ЗIамига зал № 1 — «Харцахьарча новкъа».
Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
ЗIамига зал № 2 — «Харцахьарча новкъа».
Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.
ЗIамига зал № 3 — «Харцахьарча новкъа».
Долалу: 9.15, 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15.
«Родина» яхача кинотеатре.
«Майравар» (США фильм)
Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

г. Грозне, Сквозной переулкагIа, 57 яхача **Мосиенко** Лидия Георгиевнас ше **Татаринцев** Валентин Григорьевичацара хьакъастарах дола дош суде деннад.

Дош дувцаргда Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Суде.

РЕДАКЦГ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретарг — 2-45-48, партийни вахарен, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозний, Революце проспект, 30/3. Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ02082 Заказ № 3431